

KUNTOUTUJIIEN KOKEMUKSIA TYÖLLISYYSHANK- KEESTA SUVIMÄEN KLUBITALOLLA

Susanna Kohonen

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2014

Liiketalouden koulutusohjelma
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) Kohonen, Susanna Maria	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 12.5.2014
	Sivumäärä 39	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi KUNTOUTUJIIEN KOKEMUKSIA SUVIMÄEN KLUBITALOLLA		
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HAKKARAINEN, Sinikka		
Toimeksiantaja(t) Psykiatrisen kuntoutuksen tuki ry, Suvimäen Klubitalo		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia Suvimäen Klubitalon Portti-hankeeseen osallistuneiden kuntoutujien kokemuksia työllisyyttä edistävästä hankkeesta. Opinnäytetyön keskeisenä tarkoituksena oli selvittää hankkeen hyödyllisyyttä ja tärkeyttä kokonaisvaltaisen kuntoutuksen kannalta. Opinnäytetyöllä pyrittiin myös selvittämään, onko lainsäädännössä esteitä vajaakuntoisten työllistymiselle. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Aineisto kerättiin teemahaastatteluiden avulla, ja haastatteluista saatujen tulosten analysointiin käytettiin sisältöanalyysia. Teemahaastatteluun osallistui viisi henkilöä. Pääasiallinen tutkimustulos oli, että hankkeesta koettiin olevan selvä hyöty mielenterveyskuntoutujille. Osallistujat kokivat, että heidän työllistymistään pyrittiin edistämään. Heille luotiin yksilöllisiä kuntoutumispolkuja, jotka auttoivat työllistymään pääasiassa kolmannen sektorin työpaikkoihin. Mielenterveyskuntoutajat toivoivat, että hankevalmentaja olisi ollut aktiivisempi etsimään työpaikkoja muun tuen ohella. Mielenterveyskuntoutajat kokivat, että he saivat riittävästi apua työnhakuprosessiin. Valitettavasti työpaikat olivat usein lyhytaikaisia, vaikka työnhakijat olisivat toivoneet pidempiaikaista työtä. Opinnäytetyön pohjalta Suvimäen Klubitalo teki yksilöllisen työnhakua edistävän kaavion, joka ohjaa mielenterveyskuntoutujia työnhauksessa. Portti-hankkeessa onnistuneet menetelmät pyritään juurruttamaan osaksi Suvimäen Klubitalon työllisyysneuvontaa.		
Avainsanat (asiasanat) Mielenterveyskuntoutuja, työllistyminen, yksilöllinen tuki, työlainsäädäntö		
Muut tiedot		

Author(s) Kohonen, Susanna Maria	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 12.5.2014
	Pages 39	Language English
		Permission for web publication (X)
Title THE PORTTI-PROJECT THROUGHOUT THE EYES OF PARTICIPANTS		
Degree Programme Business Administration		
Tutor(s) HAKKARAINEN, Sinikka		
Assigned by Psykiatrisen kuntoutuksen tuki ry, Suvimäen Klubitalo		
Abstract <p>The aim of this bachelor's thesis is to find out mental health patients' experiences of Portti -project. Portti -project helping to get a job from free employmarkets. The project creates individual solutions to the reibilities. The main purpose was reaching how the project had helped mental health patients get a job or some kind of supported work. Another purpose was to find, is there any restrictions in Finnish law which prevent to apply the job.</p> <p>The method of this thesis was qualitative research. The data was collected by interviews. The data was analyzed by content analysis and connected with early information of research. There were five interviewees in this research.</p> <p>The main result was that there were major advantage of this project to rehabilitees. It tried to give an opportunity to find a job from the main market area. The project helped to give knowledge of basics things what you need when you apply the job. The main disadvantage of this research was the inadequate help of project coordinator. In usual situation of this thesis mental health patients get temporary work even though they would have wanted to find permanent work.</p> <p>This thesis helped to create a new model of teaching and helping to find a job in Suvimäki Clubhouse. It gave tools to consellers how to face a member how needs individual advice to find a job.</p>		
Keywords Mental health rehabilitee, employment, individual support, labour legislation		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
1.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	2
1.2 Klubitalon toimintamalli	4
2 PORTTI-PROJEKTIN TARKOITUS.....	6
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	7
3.1 Projektin kohderyhmä ja siihen liittyvät haasteet	8
3.2. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	12
4 MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIEEN ASEMA TYÖMARKKINOILLA	15
4.1 Portti-projektin tavoitteet	15
4.2 Kokonaisvaltainen kuntoutus	17
4.3 Eläkepäätöksen vaikutukset.....	18
4.4 Kansantaloudelliset vaikutukset	19
5 TYÖN MERKITYS OSANA KUNTOUTUMISTA	20
5.1 Mielenterveyskuntoutujien toimeentulo	21
5.2 Työllistymistä auttavia tahoja ja niiden merkitys	22
5.3 Työvalmentajan rooli hankkeessa.....	23
6. TUTKIMUKSEN TULOKSET	25
6.1 Vertaistukiryhmä ja työhyvinvoinnista huolehtiminen.....	26
6.2 Yhteistyöverkostojen luominen	27
6.3 Oma elämänhallinta ja yksilöllinen suunnitelma sekä henkilökohtaiset tavoitteet.....	29
6.4 Tavoitteiden seuranta ja oma aktiivisuus	30
6.5 Jäsenen hyöty hankkeesta.....	31
7 POHDINTA.....	33
LÄHTEET.....	36
LIITTEET.....	39
LIITE 1. Teemahaastattelurunko	39

1 JOHDANTO

Mielenterveyskuntoutujien määrä yhteiskunnassamme on noussut valtavasti 2000-luvun aikana. Tilastokeskuksen tietojen mukaan noin joka viides työikäinen nuori joutuu jättämään työnsä erilaisten mielenterveydellisten ongelmien vuoksi. Huomattavaa on, että yhä suurempi osa työelämän ulkopuolelle jäävistä henkilöistä on nuoria, alle 29-vuotiaita. Useilla heistä on taustalla akateeminen tutkinto (n. 39 %). Tämä tilanne voi johtaa siihen, että sairastuttuaan he jäävät työvoimapalveluiden ulkopuolelle ja että palveluiden piiriin palaaminen on yhä vaikeampaa, koska työmarkkinatilanne kiristyy ja henkilöiltä vaaditaan yhä korkeampaa koulutustasoa työtehtäviin

Yksi isommista ongelmista koskee mielenterveyskuntoutujien työhön paluuta. Heidän työtaitojaan ei osata hyödyntää tarpeeksi monipuolisesti. Mikäli heidän osaamisensa otettaisiin käyttöön, voitaisiin tällä tavoin ratkaista mielenterveyskuntoutujien työllisyysongelmia ja palauttaa heidät takaisin osaksi yhteiskuntaa. Huolimatta monista yrityksistä tänä päivänä mielenterveyskuntoutujia on enemmän työttöminä työnhakijoina kuin työssä, vaikka he olisivat työkuntoisia. Sen vuoksi työ- ja elinkeinoministeriö on tukenut monia työllisyyttä lisääviä hankkeita. (Selin 2012, 44.)

1.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia Suvimäen Klubitalolla toteutetun Portti-työllisyysprojektin tuloksia ja siihen osallistuneiden jäsenten kokemuksia projektista. Opinnäytetyössä kartoitetaan mielenterveyskuntoutujien asemaa työmarkkinoilla ja lainsäädännön toteutumista heidän kohdallaan. Opinnäytetyön tutkimusongelmana on mielenterveyskuntoutujien Portti-projektin tavoitteiden toteutumisen arviointi kuntoutujien näkökulmasta. Lisäksi halutaan selvittää syitä mielenterveyskuntoutujien matalaan työllisyysasteeseen ja sitä, miten työlainsäädäntö tukee mielenterveyskuntoutujien työllistymistä, sekä sitä, onko lainsäädännössä olemassa ongelmakohtia heidän työllistymisellensä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi muodostuivat siis seuraavat kysymykset:

Mitä hyötyä Klubitalolla toimineesta Portti-hankkeesta oli siihen osallistuneille jäsenille?

Miten hankkeen tuomia oppeja voitaisiin soveltaa Klubitalon jäsenten opiskelun- ja työnohjauksessa?

Onko työlainsäädännössä ongelmakohtia, jotka vaikeuttavat mielenterveyskuntoutujien työllistymistä?

Tärkeänä osana tutkimuskysymyksiin vastattaessa ovat pojehtiin osallistuneiden kuntoutujien mielipiteet projektin onnistumisesta sekä projektista saadun tiedon soveltaminen ja työllisyyden tukeminen Suvimäen Klubitalolla. Nykytilanteessa Klubitalolla työllisyyden tukemisen on todettu olevan osittain puutteellista. Tämä johtaa siihen, että talolla tarjottavia työllisyyspalveluita ei osata hyödyntää riittävästi, ja tästä johtuen moni kuntoutuja on työvoiman ulkopuolella.

Työmarkkinoiden ulkopuolelle jääminen ja leimautuminen johtavat monen kuntoutujan kohdalla negatiivisiin tunteisiin ja mielialan krooniseen laskuun. Tämän vuoksi moni mielenterveyskuntoutuja toteaa aiheesta tehdyissä tutkimuksissa, että tukitoimet työhön tai opiskeluun palaamiseksi ovat riittämättömiä. Kun henkilö tarvitsisi eniten tukea saadakseen elämänsä järjestykseen ja olonsa voimaatuneeksi, hän jää lähes poikkeuksetta ilman ammattilaisten apua ja tukea. Tämä nivelvaihe sairauden ja kuntoutumisen välissä on erityisen tärkeä ja siihen pitäisi keksiä lisää sujuvan arkielämän mahdollistavia tukitoimia. (Stenberg 2012, 224–225.)

Mielenterveyskuntoutujien työllisyyden tukemiseen on todella herätty vasta viime vuosien aikana, kun hoidossa on alettu puhua yhä enemmän kuntouttavasta arkielämästä. Vaikka tukitoimia on edelleen liian vähän, on niistä kuitenkin alettu puhua ja mielenterveyskuntoutujia on alettu ohjaamaan yksilöllisesti takaisin normaaliin arkielämään. Totta on, että sairaus jättää leimansa jokaiseen, mutta kokonaisvaltaisen kuntoutumisen kannalta arkirutiinit ovat välttämättömiä. Näihin kuuluu työ ja opiskelu, kuten jokaisella. (Stenberg 2012, 209).

Nykypäivänä monet kuntoutujat haluavat takaisin arkielämään ja elää normaalia elämää kuten ennen sairastumista. Kuitenkin on selvää, että monet tarvitsevat tukea ja ohjausta palatakseen työhön tai opiskelemaan. Monet kuntoutujat ovat lähes poikkeuksetta osa- tai kokotyöttömyyseläkkeellä. Tämä vaikeuttaa monien paluuta työelämään, sillä he ovat työvoimapolitiittisten palveluiden ja tukitoimien ulkopuolella. (Stenberg 2012,200.)

1.2 Klubitalon toimintamalli

Klubitalo on mielenterveyskuntoutujien ja palkatun henkilökunnan muodostama kuntouttava yhteisö, joka tukee kuntoutujien selviytymistä elämässä ilman sairaalahoitoa sekä pyrkii samalla edistämään heidän taloudellista, sosiaalista ja ammatillista asemaansa yhteiskunnassa. Klubitalo tarjoaa jäsenelle paikan, johon hänellä on aina mahdollisuus tulla ja jossa hänellä on oikeus mielekkääseen työhön sekä monenlaisiin ihmissuhteisiin ja vuorovaikutustilanteisiin (esim. vertaistukeen) omien voimavarojen mukaan. (Lehtinen & Korpiaho 2002, 55-59.)

Jäseniä Suvimäen Klubitalolla on noin 430, ja se on osa Jyväskylän sekä sen lähi-kuntien mielenterveyspalveluiden kokonaisuutta. Osallistuminen Klubitalon vapaaehtoiseen työpainotteiseen päivään antaa mahdollisuuden mielekkääseen työhön, onnistumisen kokemuksiin, itsetunnon vahvistumiseen ja omien voimavarojen kehittämiseen. Tärkeä klubitalotoiminnan tavoite on myös tukea jäseniä takaisin työelämään. Tätä edistävät paitsi työpainotteinen päivä erilaisine haasteineen, myös tavoitteellinen tulevaisuuden suunnittelu, tuettu koulutus ja työllistyminen sekä siirtymätyö. (Selin 2011, 15-17)

Klubitalossa yhdistyvät mielenterveystyö, sosiaalinen ja ammatillinen kuntoutus sekä työllistyminen. Klubitaloajattelun perustana on kansainvälinen mielenterveyskuntoutujien Fountain House - klubitalomalli, jota toteutetaan tällä hetkellä noin kolmessakymmenessä maassa. Ensimmäinen Klubitalo, Fountain House, perustettiin New Yorkiin Yhdysvaltoihin vuonna 1948. (Lehtinen & Korpiaho 2002, 51.)

Suomessa Klubitalojen verkosto alkoi kehittyä vuosina 1995–1996, jolloin ensimmäiset Klubitalot avattiin. Suvimäen Klubitalon taustaorganisaationa toimiva Psykiatrisen kuntoutuksen tuki ry perusti Suvimäen Klubitalon Jyväskylään vuonna 1999. Tällä hetkellä Suomessa toimii yli 20 Klubitalon vahva verkosto, joka laajenee uusien Klubitalojen myötä vuosittain. Klubitalotoimintaa ohjaavat kansainväliset laatusuosituks eli standardit. Klubitalot suorittavat oman toimintansa itsearviointeja laatusuositusten pohjalta ja hakevat kansainvälistä laatusertifikaattia Klubitalojen kansainväliseltä kehittämiskeskukselta ICCD:ltä (Clubhouse International). Suvimäen Klubitalo on saanut vuosien saatossa useita laatusertifikaatteja, ja parhaillaan on meneillään uusi akkreditointiprosessi. (Lehtinen & Korpiaho 2002, 55-59.)

Selin (vuosi) toteaa, että Klubitalojen kansainvälinen kuntoutumismalli luo hyvän pohjan kuntoutumiselle ja siirtymiselle takaisin työelämään. Työskentely ja osallistuminen Klubitalon työpainotteiseen päivään ennen varsinaiseen työhön paluuta auttavat työvalmentajaa ja jäsentä tunnistamaan voimavarat ja työtaidot, kyvyt ja motivaation sekä ennen kaikkea tuen tarpeet. Klubitalon vahvuus onkin mahdollisuus henkilökohtaiseen, räätälöityyn työvalmentajan tukeen. Työvalmentajan tuki korostuu myös silloin, kun jäsen on kuntoutumisessaan siinä vaiheessa, että hän voi lähteä siirtymätyöhön tai opiskelemaan Klubitalon ulkopuolelle. (Lehtinen & Korpiaho 2002, 62-64.)

Klubitalomallin mukainen siirtymätyö on määräaikaista, 5–8 kuukautta kestävää osaaikaista työtä, jota tehdään työvalmentajan tuella ulkopuolisen työnantajan palveluksessa, normaalissa palkkatyösuhteessa. Työnopetus sekä mahdollisten sairastamien korvaaminen kyseisenä päivänä on Klubitalon vastuulla. Periaate on, että siirtymätyötä voisi tehdä mahdollisimman moni jäsen. Suvimäen Klubitalolla on tällä hetkellä kaksi siirtymätyöpaikkaa (Jyväskylän kaupunki: kaupunginkirjasto, Nenäinniemmen päiväkot), jotka mahdollistavat työn noin neljälle jäsenelle vuodessa. Tämä tarkoittaa sitä, että odotusaika voi toisinaan olla vuosia kestävä. Siirtymätyöpaikkaneuvotteluita käydään jatkuvasti, mutta siirtymätyösopimusten saaminen on erittäin haastavaa vallitsevassa työmarkkinatilanteessa. (Lehtinen & Korpiaho 2002, 64-67.)

Siirtymätyössä ongelmaksi on noussut se, että siirtymätyö ei voi antaa pysyvämpää työsuhdetta eikä yhteiskunta tarjoa mielenterveyskuntoutujille sopivia jatkopolkuja työllistymiseen. Työelämään palaamisessa räätälöity työvalmentajan tuki olisi kuitenkin ensisijaisen tärkeää. Tukea voidaan tarvita esimerkiksi työn etsintään, työtaitojen oppimiseen, työpaikkaneuvotteluihin, sosiaaliturvaetuuksien selvittelyyn samoin kuin asumiseen tai sosiaalisiin suhteisiin. Tuen tarve voi olla pitkäkestoinen, mutta siihen panostaminen tuo yhteiskunnalle kaivattua tarpeellista työvoimaa sekä verotuloja, ja samalla taloudellisen tuen tarve muualta, esimerkiksi sosiaalitoimelta, vähenee tuntuvasti. Koko kansainvälisen klubitaloverkoston tavoitteena onkin, että mielenterveyskuntoutajat voivat toteuttaa itseään kykyjensä mukaisesti, ja että he ovat arvostettuja työtovereina, naapureina ja ystävinä. (Selin 2011, 12-13.)

Tuetulle työlle on siis ollut selkeää tarvetta Jyväskylän alueella, mikä on näkynyt käytännön työssä Suvimäen Klubitalolla. Sen vuoksi Psykiatrisen kuntoutuksen tuki ry haki ja sai Keski-Suomen ELY-keskuksen myöntämän työllistymispoliittisen avustuksen, jonka avulla Suvimäen Klubitalolla toteutettiin vuosina 2009–2013 Portti – tue-

tusti työelämään Klubitalolta -hanke. Tuetun työn kehittäminen pidemmälle tarvitsi ympärilleen hankkeen, joka keskittyi työnantajasuhteisiin, työllistymispolkujen luomiseen sekä jäsenen henkilökohtaiseen tukemiseen yhdessä muiden yhteistyötahojen kanssa. Tuetulla työllä edistetään ennen kaikkea mielenterveyskuntoutujien tasarvoisia mahdollisuuksia työmarkkinoilla sekä ehkäistään heidän pysyvää syrjäytymistään yhteiskunnassa. (Salminen 2013, 125–138).

Suivimäen Klubitalossa on toteutettu alkuvuosien toiminnan käynnistämiseen liittyvien projektien jälkeen kaksi mielenterveyskuntoutujien opiskeluun ja työllistymiseen liittyvää hanketta. Näissä hankkeissa oleelliseksi on muodostunut kohderyhmien ja opinto- tai työvalmentajan keskinäinen luottamus ja toinen toisensa tunteminen. Tärkeää on ollut myös kohderyhmien mahdollisuus käyttää hyväksi Klubitalon koko sosiaalista taustatukea ja vertaistukea. Klubitalossa toimitaan yhdessä ja kaikkeen on mahdollista osallistua niin jäsenen kuin työntekijänkin Opiskeluprojekti (rahoittajana Raha-automaattiyhdistys, myöhemmin RAY) antoi eväitä ja mallin jäsenten opinnoissa tukemiseen, ja Portti-projekti (rahoittajana Elinkeino-, Liikenne- ja Ympäristökeskus, ELY- keskus) on puolestaan kehittänyt tuetun työllistymisen mallia, tehnyt tarvekartoituksen ja etsinyt yksilöllisiä työllistymispolkuja sekä luonut suhteita työnantajiin. (Kontio 2011, 22-26.)

2 PORTTI-PROJEKTIN TARKOITUS

Portti-hanke toimi Suivimäen Klubitalolla vuosina 2009–2012 ja se oli Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksen rahoittama. Hankkeen tavoitteena oli edistää Klubitalon jäsenten, työttömien työnhakijoiden työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Keskeisenä tavoitteena on nuorten kuntoutujien opintojen ja työmarkkinoiden edistäminen. Koska suurin osa kuntoutujista on osa- tai kokotyökyvyttömyyseläkkeellä, hankkeen keskeinen tavoite oli myös jäsenten syrjäytymisen ehkäiseminen yhteiskunnan ulkopuolelle. Hanke tarjosi konkreettista apua yksilöllisten työllistymispolkujen kautta yhdessä mielenterveyskuntoutujien kanssa. (Selin 2013, 12-13.)

Hankkeessa oli mukana pääosin hankkeeseen itse hakeutuneita mielenterveyskuntoutujia. Heidän kuntoutumisensa on ollut siinä vaiheessa, että siirtyminen työelämään oli ajankohtaista. Kuntoutujia tuettiin siten, että heille tehtiin tilannekartoitus ja selvitettiin henkilökohtaiset tavoitteet, joiden toteutumista tuettiin intensiivisesti. Tätä

henkilökohtaista tukea jäsenet toivoivatkin kovasti. Oli myös tärkeää, että tuki ulottui työllistymispolun jokaiseen vaiheeseen, ja tukea jatkettiin tarpeen mukaan myös työelämään siirryttäessä. Lisäksi hankkeen tavoitteena oli kehittää ja tarjota Jyväskylän mielenterveyskuntoutujille tuettuun työllistymiseen johtava malli. Siinä keinoina olivat yksilöllisten työllistymispolkujen löytäminen ja kuntoutujien mahdollisuuksien vahvistaminen kiinnittyä normaaliin työelämään sairaudesta parantumisen jälkeen. Tämän mallin kehittäminen on ollut tärkeää, koska mielenterveyskuntoutajat ovat yksi vaikeimmin työllistyvä ryhmä, joilla on tutkimuksen mukaan kuitenkin korkea motivaatio ja halu päästä työelämään. (Kontio 2013, 114–115.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimusmenetelmänä käytetään joko kvalitatiivista eli laadullista tai kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta. Tutkimusmenetelmän valinta riippuu siitä, mitä tutkimuksessa halutaan selvittää. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkitaan yhtä ilmiötä syvällisemmin, josta ei ole aikaisempaa tietoa. Siinä analysointimenetelmänä käytetään yleisesti kirjallisia menetelmiä. (Kananen 2008, 24–26.)

Kvalitatiivista tutkimusta käytetään silloin, kun halutaan saada ilmiöstä tarkka kokonaiskuva. Siinä tutkimusprosessi etenee yleisestä yksilölliseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään saamaan tietystä ilmiöstä kaikki haluttu tieto irti. Sillä pyritään vastaamaan yleisesti kysymyksiin mitä ja miten, kun taas kvantitatiivisella tutkimuksella pyritään vastaamaan kysymyksiin mitkä ja miten. (Kananen 2008 54–55.)

Tutkimuksen menetelmänä oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusmenetelmä valikoitui laadulliseksi, koska sen avulla voidaan teemahaastattelua apuna käyttäen selvittää monipuolisesti vastaukset työssä esiintyviin tutkimusongelmiin. Lisäksi tutkimusmenetelmä valikoitui laadulliseksi siksi, että kuntoutujien kokemuksesta ja hyödystä Portti-hankkeesta haluttiin saada mahdollisimman syvällistä tietoa. Tutkimukseen valikoitui neljä haastateltavaa, joista kaksi oli miespuolista ja kolme naispuolista henkilöä. Haastateltavat olivat iältään 18–35-vuotiaita Suvimäen Klubitalon aktiivisia jäseniä, jotka olivat osallistuneet Portti-hankkeeseen enemmän kuin vuoden verran.

Haastateltavat olivat sosiaaliselta ja taloudelliselta asemaltaan joko eläkkeellä, kuntoutustuella (määräaikainen eläke) tai työvoimatoimiston perusrahalta. Kaikki haastateltavat olivat osallistuneet aktiivisesti työnhakuun ja edistäneet omaa työllistymistään omatoimisesti. Haastateltavat olivat sairastaneet masennusta, joka vaikeutti työhön

pääsyä, tai heillä oli sosiaalisia pelkotiloja, kyvyttömyyttä hakea töitä itsenäisesti. Portti-hankkeessa on ollut kaikkiaan 30 kuntoutujajäsentä, mutta osa heistä ei ole ollut kovinkaan aktiivisia. Tutkimukseen valittiin vapaaehtoisotannalla niin sanottuja aktiivijäseniä, jotka ovat käyneet säännöllisesti tavoitekeskusteluja työvalmentajan kanssa sekä osallistuneet aktiivisesti ryhmätapaamisiin. Heitä oli kaiken kaikkiaan 13.

Haastattelussa käsitellyt aiheet annettiin haastateltaville etukäteen. Haastattelun teemat (liite 1) käsittelivät hankkeen tavoitteita. Haastatteluun valikoiduilla teemoilla pyrittiin saamaan mahdollisimman laaja kokonaiskäsitys hankkeen onnistumisesta. Myös hankkeessa ilmenneisiin ongelmiin yritettiin kiinnittää huomiota. Tärkein asia teemahaastattelussa oli kuitenkin se, miten hanke on hyödyttänyt kuntoutujaa kokonaisuudessaan.

Haastattelu äänitettiin matkapuhelimen nauhurilla ja aineisto litteroitiin. Haastattelussa käsiteltiin yhtä teemaa kerrallaan (esimerkiksi ohjaajan rooli), ja siitä pyrittiin saamaan mahdollisimman kattava kuva. Haastateltavalta kysyttiin aihepiiriin liittyviä kysymyksiä, kunnes hänen antamansa vastaukset alkoivat toistaa itseään, eli saavutettiin niin sanottu saturaatio. Haastattelun aineisto purettiin teema kerrallaan auki. Näin saatua aineistoa oli helpompi käsitellä ja haastattelun teemoista saatiin haluttu tieto.

3.1 Projektin kohderyhmä ja siihen liittyvät haasteet

Hankkeen kohderyhmän muodostamisessa oli hankkeen alussa erilaisia haasteita. Alun perin rahoituspäätöksessä vuodelle 2009 oli kohderyhmäksi määritelty vaikeasti työllistyvät mielenterveyskuntoutujat, joilla oli tarkoituksena työllistyä tuetusti ja halu toimia aktiivisesti tavoitteensa mukaan. Vuoden 2010 alussa ELY-keskus antoi uuden rahoituspäätöksen, jonka uudet linjaukset muuttaisivat toteutuessaan kuitenkin merkittävästi hankkeen alkuperäistä ideaa. Hankkeen tarkoituksena oli nimenomaan ollut löytää uusia voimavaroja työelämään Klubitalon kuntoutujista, jotka eivät saa tukea työllistymiseensä muualta, koska ovat joko eläkkeellä tai kuntoutustuella eli määräaikaisella eläkkeellä. Nyt ELY-keskus muutti linjaustaan siten, että kaikkien vuonna 2010 hankkeeseen uusina mukaan tulevien mielenterveyskuntoutujien tulisi olla TE-toimiston asiakkaita eli työttömiä työnhakijoita. Toteutuessaan tämä olisi vaikeuttanut

Suvmäen Klubitalon jäsenten pääsyä Portti-hankkeseen, koska suurin osa heistä oli joko koko tai määräaikaisella eläkkeellä. (Kontio & Selin 2010, 14–17.)

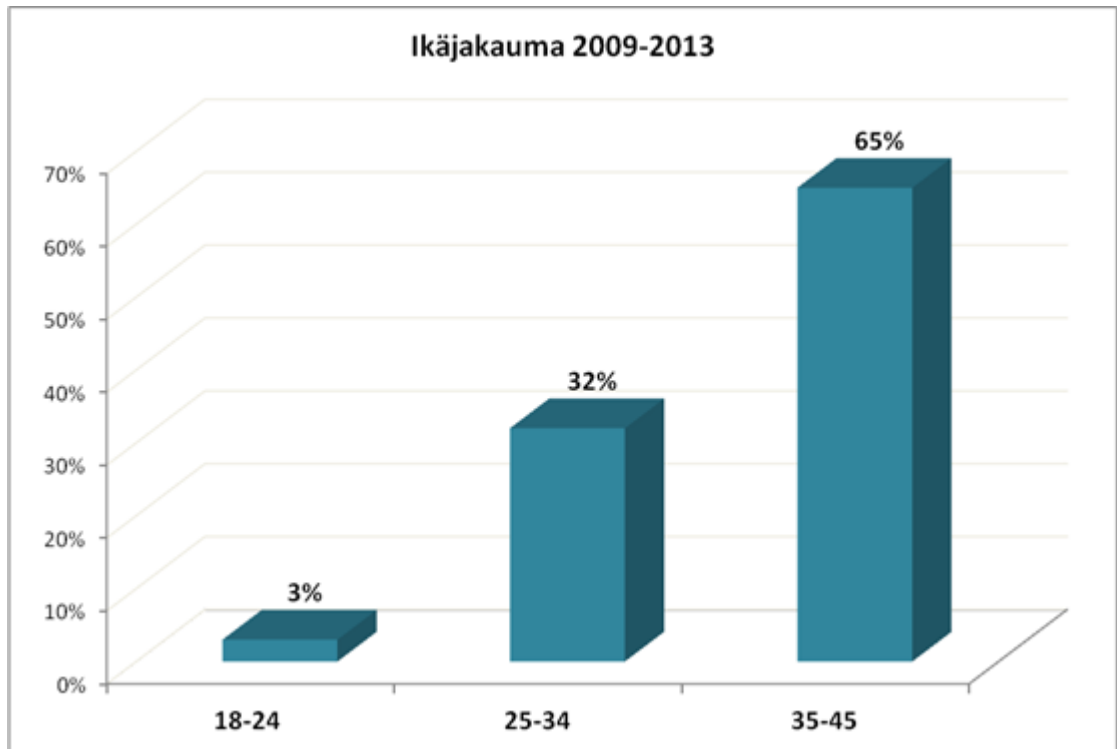
ELY- keskus perusteli linjausmuutostaan yleisellä, ja erityisesti Keski-Suomea koskevalla työttömyysasteen nousulla ja siitä johtuvilla linjauksilla. Lisääntynyt työttömyys oli tuonut haasteen julkiselle rahan käytölle, joka olisi kohdennettava entistä tarkemmin työttömiin työnhakijoihin sekä heidän työttömyytensä vähentämiseen. Ajatuksena oli myös rakentaa yhteistyömuoto Työvoiman Palvelukeskuksen (myöhemmin TYP) TYP:n kanssa, jolloin koko työllistymistä edistävä toimenpidekirjo (työkokeilu, työharjoittelu, työolosuhteiden järjestelytuki, työelämävalmennus, kuntouttava työtoiminta) olisi ollut käytössä TYP:n asiakkaiden osalta. Hankkeessa toivottiin tuolloin yhteistyön tarkoittavan myös Klubitalon jäsenten pääsyä TYP:n asiakkaiksi, mihin ELY-keskuksesta todettiin tämän rakentuvan vain yhteistyön kautta. ELY- keskus kuitenkin koki, että hanke oli tärkeä, ja halusi siksi jatkaa hankkeen rahoitusta, mikäli meillä olisi näyttöä uusien linjausten mukaisen toiminnan vahvistumisesta. Lisäksi uusi päätös oli tehty vain puoleksi vuodeksi, mikä myös osaltaan toi haasteita hankkeen toiminnalle. (Kontio 2013, 15–22.)

Uusien kohderyhmän linjausten jälkeen hanke järjesti Klubitalon, TYP:n ja TE-toimiston asiakkaana oleville jäsenilleen infotilaisuuden. Klubitalolla oli tuolloin 34 jäsentä, jotka olisivat täyttäneet ELY-keskuksen kriteerit. Tähän tilaisuuteen tuli paikalle vain yksi jäsen. Kriteerit täyttäneet jäsenet eivät kokeneet tarvitsevansa Portti-hankkeen tukea, koska olivat tyytyväisiä TYP:n palveluihin. He eivät myöskään halunneet haaskata resursseja osallistumalla myös Portti-hankkeen toimintaan. TYP:n johtajan Päivi Pöntisen ja sosiaalityöntekijän Taina Suojasalmen kanssa pidetyssä yhteispalaverissa (TYP-palveri 26.2.2010) todettiin, että TYP:ssä ei silloin ollut kovinkaan monta asiakasta, joita olisi voinut ohjata Portti-hankkeen pariin. Samaan aikaan Klubitalolla oli edelleen useita jäseniä, jotka olisivat hyötäneet huomattavasti Portti-hankkeen tuesta, mutta jotka eivät täyttäneet ELY-keskuksen kriteereitä, jotka määrittelivät, että projektissa olisi myös TE-toimiston asiakkaita. Kuitenkin monella Klubitalon jäsenellä on eläkepäätös. Tämä estää heidän hakeutumisen TE-toimiston palveluiden piiriin. Uudet linjaukset olivat näin ollen tavallaan halvaannuttamassa Portti-hankkeen alkuperäisen toteuttamisidean, joka toimi erinomaisesti vuonna 2009 ja joka tuotti myös hyviä tuloksia. Tämä oli osaltaan yksi Portti-projektin keskeisistä haasteista. Kuitenkin loppujen lopuksi projektiin ei hakeutunut talon ulkopuolisia jäseniä, vaan se pysyi Klubitalon omana työllisyshankkeena ELY-keskuksen uudistuneista kriteereistä huolimatta. (Selin 2011, 29–38.)

Lopulta hankkeen ajan kohderyhmänä ovat siis olleet vaikeasti työllistyvät, työelämään haluavat Suvimäen Klubitalon mielenterveyskuntoutujajäsenet tai jäseneksi haluavat työttömät. Työttömiä työnhakijoita kohderyhmässä on hankkeen aikana ollut kaksitoista henkilöä, joista yksi on saanut kuntoutus-tukipäätöksen viimeisen vuoden aikana. Lisäksi hankkeessa on tuettu myös niitä mielenterveyskuntoutujia, jotka haluavat työllistyä, mutta he eivät saa tukea siihen muualta. Heitä ovat kuntoutustuella ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevat mielenterveyskuntoutujat. Heidän työllistymisensä tukeminen on muutenkin Klubitalolla tärkeässä roolissa. (Lehtinen & Korpiaho 2012, 60-61.)

Lisäksi tärkeän kohderyhmän ovat muodostaneet koulutuksesta työelämään suuntaavat nuoret ja työelämään suuntaavat nuoret ja nuoret aikuiset Klubitalon jäsenien tavoitteena on välttyä työttömyydeltä ja päästä opintojen jälkeen työelämään. Näin on voitu myös ennalta ehkäistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Kohderyhmä on rekrytoitu Klubitalon jäsenistöstä sekä TE-toimistojen, TYP:n, psykiatristen poliklinikoiden, KK-kunnon ym. väylien kautta. Hankkeeseen kohderyhmän saaminen ei ole ollut missään vaiheessa ongelma, vaan pikemminkin vaatimusten muuttumisten sekä lyhyiden, määräaikaisten rahoituspäätösten vuoksi on jouduttu miettimään, voidaanko kaikkia halukkaita ottaa mukaan. (Kontio 2013,17-18)

" Moni olisi hyötynyt talolla tarjottavasta projektista, mutta Ely-keskuksen kriteerit muuttuivat koko ajan hankkeen aikana, näin ollen emme pystyneet tarjoamaan hanketta kaikille halukkaille."

Kuvio 1. Portti-hankkeeseen osallistuneiden jäsenten ikäjakauma

Oheisesta kuviostakin on huomattavissa, että projektiin on hakeutunut paljon alle 35-vuotiaita nuoria. Tämä palvelee osaltaan projektin keskeistä tavoitetta työllistää nuoria mielenterveyskuntoutujia takaisin työmarkkinoille. Osittain verrattain suuri prosenttiluku kertoo myös siitä, että liian moni nuori aikuinen on mielenterveysongelmien vuoksi ilman vakituista työtä. Projekti on pyrkinyt osaltaan madaltamaan nuorten kynnystä tulla työelämään. Ongelmaksi on osoittautunut monella koulutuksen tai ammattitaidon puute.

Kuviosta on myös nähtävissä projektin kannalta toinen tärkeä tavoite. Se on aktiivisesti pyrkinyt yli 30 vuotiaiden mielenterveyskuntoutujien hakeutuminen projektiin. Monella heistä on jo olemassa koulutus ja aikaisempaa työhistoriaa, mutta sairauden vuoksi he ovat olleet poissa työelämästä ja ammattitaito nykyiseen työtehtävään ja vaatimustasoon ei ole välttämättä riittävä. Monet tämän ikäryhmän henkilöistä osavat kyllä itse hakeutua tarvittavien palveluiden piiriin, mikäli saavat apua ja rohkaisua palata uudelleen joko aiempaan työhön tai uudelleen koulutautuvat toiseen ammattiin. Moni tämän ikä-ryhmän kuntoutujista palaa vielä työelämään, jollei kokoaikaisesti niin ainakin osittain.

Kuviossa nro näkyy myös selvästi se, että nuorten (18–24-vuotiaiden) osuus, 3 %, projektiin osallistuneista on pieni. Tämä selittyy sillä, että ikäluokan osuus Klubitalon koko väestöstä on myös vähäinen. Pieni osallistujamäärä selittyy myös sillä, että nuoret eivät aktiivisesti käytä Klubitalon tarjoamia työllisyyspalveluita ja neuvontaa. Tässä ikäryhmässä onkin Klubitalon jäsenten palveluneuvonnan kannalta suurin haaste: miten saada nuoret alle 25-vuotiaat mielenterveyskuntoutujat mukaan työ- ja opiskelutoimintaan, etteivät he syrjäydy sairauden vuoksi yhteiskunnan tukipalveluista. Nuorten aikuisten rohkaiseminen työvoimapolitiittisten palveluiden piiriin on ensiarvoisen tärkeää heidän tulevaisuuden kannalta.

3.2. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Opinnäytetyön tehtävänä oli vastata kysymykseen, kuinka Portti-hanke on hyödyttänyt siihen osallistuneita Klubitalon jäseniä, sekä miten hankkeesta saatuja hyviä kokemuksia voitaisiin soveltaa jatkossa Klubitalolla ja onko työläinsäädännössä sellaisia kohtia, jotka estävät eläkkeellä tai kuntoutustuella olevia jäseniä käyttämään työvoimapolitiittisia tukipalveluita.

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on tärkeää kiinnittää huomiota oikeanlaisten tutkimuskysymysten asetteluun, ja aihetta on tarkasteltava objektiivisesti. Oikeanlaisilla tutkimuskysymyksillä saadaan aiheesta irti haluttu tieto. Tutkimuskysymyksiensä ja ongelman asettelussa tärkeintä on se, että pyritään mahdollisimman kattavasti vastaamaan tutkimusongelmaan. Tutkimuksessa tulee myös tarkastella aihetta mahdollisimman objektiivisesti ja siten, että tulosta mahdollisesti vääristävät seikat on minimoitu. (Kananen 2008, 22–23.)

Tutkimuksen tulosta voivat vääristää Portti-hankkeessa esiintyneet aikaisemmin kuvatut haasteet ja se, että tutkimuksen hankevetäjä tuli monelle Portti-hankkeessa olevalle tutuksi, jolloin haastateltavien vastaukset voivat vääristyä. Esimerkiksi teemahaastattelun kohdassa, jossa haastateltavia pyydettiin arvioimaan hankevetäjän aktiivisuutta. Toisaalta nämä ovat inhimillisiä vääristymiä ja otettava huomioon haastattelua tehtäessä. Vääristymät voidaan minimoida oikeilla kysymyksillä sekä käyttämällä erilaisia lähteitä, joissa asiaa on käsitelty. Monipuolinen lähteiden käyttö lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Sarajärvi & Tuomi 2008, 24.)

Saturaatio on eräs tapa mitata tutkimuksen luotettavuutta. Saturaatiolla tarkoitetaan ”tutkimuskysymysten kyllästymistä” eli sitä, että aihetta on käsitelty tarpeeksi kauan ja

monelta kannalta, että siitä ei uusillakaan kysymyksillä saada enää saada uutta oleellista tietoa, joka olisi hyödyllistä tutkimuksen kannalta tai joka liittyisi suoraan tutkimukseen. (Kananen 2008, 27-29.)

Tutkimuksessa käytetty reliabiliteetti eli tulosten toistettavuus ja validiteetti eli luotettavuus ovat tärkeitä mittareita etenkin kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa ja sen luotettavuuden arvioinnissa. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta pyritään arvioimaan oikeiden lähteiden avulla, jotka liittyvät tutkittavaan aiheeseen. Laadullisessa tutkimuksessa tärkeää on pyrkiä saamaan siis mahdollisimman paljon tietoa yksittäisestä ilmiöstä. (Kananen 2008, 24.)

Opinnäytetyön kannalta luotettavuuden arviointi on erityisen tärkeää. Tässä tutkimuksessa tulosta voi vääristää ohjaajan läheinen suhde haastateltaviin ja haastateltavien pieni määrä, jolloin tarpeeksi monipuolista kuvaa ei saada ja vastaukset jäävät suppeiksi. Opinnäytetyön teemahaastattelurunko tehtiin Portti-projektin tavoitteiden ympärille. Tällä pyrittiin vastaamaan mahdollisimman kattavasti tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksesta saatu empiirinen tieto liitettiin teoretietoon ja aiempiin tutkimuksiin. (Sajavaara & Remes 2010, 22–23.)

Kokonaisuudessaan tutkimusta tulee arvioida kriittisesti ja monipuolisesti. Opinnäytetyössä on tärkeää vastata juuri sille asetettuihin tutkimuskysymyksiin mahdollisimman laajasti ja kattavasti. Luotettavuuden lisäämiseksi tutkimuksessa tärkeää on myös objektiivisuus ja tutkimuskysymysten asettaminen tutkittavalle kohdejoukolle oikeanlaisiksi, jolloin tutkimuksen kannalta olennainen tieto saadaan esiin. Tutkimuskysymysten täytyy olla ymmärrettäviä, jotta haastateltava voi niihin vastata kattavasti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kysymysten tulee liittyä tutkittavaan ilmiöön ja vastauksien perustua tutkimuksen kannalta tärkeisiin asiakokonaisuuksiin. Tämän vuoksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään apuna teemahaastattelua. Haastattelun avulla asiakokonaisuudet saadaan pilkottua pienempiin osiin ja vastauksista muodostettua kokonaiskuva. (Sarajärvi & Tuomi 2008, 26–27.)

Teemahaastattelun vastaukset koottiin sisältöanalyysiksi. Sisältöanalyysi on menetelmä, jota käytetään laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa. Sisältöanalyysin avulla pyritään kootusta aineistosta ryhmittelyn avulla saamaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto esiin. Sisältöanalyysin avulla pyritään tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseen. (Sarajärvi & Tuomi 2008, 26–27.)

Tutkimuksen kohdejoukko oli Portti-hankkeessa mukana olleet mielenterveyskuntoutajat, jotka olivat itsenäisesti hakeutuneet hankkeeseen. Heillä kaikilla oli tavoitteena työllistyä joko avoimille työmarkkinoille tai tukityöhön. Tutkimuksen kohderyhmäksi valikoitui siis Portti-hankkeessa mukana olleet siksi, että luonnollisesti he tiesivät, miksi hakeutuivat hankkeeseen ja mitä hyötyä heille siitä oli.

Tutkimusaineisto koottiin teemahaastattelurungon perusteella, kuten aiemmin on esitetty. Tutkimuksesta saadut vastaukset nauhoitettiin matkapuhelimen nauhurilla ja aineisto litteroitiin. Tämän jälkeen aineistosta saadut vastaukset ryhmiteltiin sisältöanalyysiksi, jota käytettiin tutkimuksessa siksi, että tutkittavasta ilmiöstä saatiin näin mahdollisimman laaja kokonaiskuva. Tutkimuksesta saatu empiirinen aineisto liitettiin aiempaan tutkittavaa aihetta koskevaan teoretiseen tietoon. Näin ollen tutkimuksesta saatiin tarpeeksi luotettavaa tietoa ja saatuja tuloksia voidaan verrata aikaisempaan samanaiheista tutkimusta käsittelevään tietoon. (Hirsjärvi & Remes 2010, 14–15.)

4 MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIEN ASEMA TYÖMARKKINOILLA

Mielenterveyskuntoutajat eivät useimmiten pääse työvoimahallinnon toimenpiteiden piiriin. Tosin vuoden 2014 alusta tuli lakimuutos, jonka mukaan työkyvyttömyyseläkkeellä olevia täytyy kohdella tasavertaisesti ja heillä on mahdollisuus hakeutua työvoimahallinnon palveluiden piiriin. Käytännössä tämä kuitenkin on usein hankalaa johtuen siitä, että työvoimahallinnossa on niin paljon työttömiä työnhakijoita, ja virkailijoiden aika menee heidän ohjaamiseensa ja osa-aikaisesti tai pysyvästi eläkkeellä olevien kuntoutujien ohjaaminen on puutteellista. Puutteellinen palveluohjaus johtaa siihen, että mielenterveyskuntoutajat passivoituvat. Passivoituminen johtuu siitä, että he eivät saa tarvittavaa neuvontaa työllisyyden edistämiseksi. Tämän vuoksi he ovat useimmiten eläkkeellä monia vuosia, vaikka saisivatkin lain mukaan työllisyysohjausta. (Hayden 2012, 122–125.)

4.1 Portti-projektin tavoitteet

Portti-projektin tavoitteena on ollut edistää mielenterveyskuntoutujien työllistymistä avoimille työmarkkinoille henkilökohtaisen työvalmentajan avulla käyttäen apuna yksilöllisiä työllistymispolkuja. Hankkeen tavoitteena on ollut kehittää työllistymiseen johtava malli mielenterveyskuntoutujille sekä verkostoitua alueen välityömarkkinoiden toimijoiden kanssa ja luoda yhteistyötä alueen oppilaitosten ja yritysten kanssa. (Kontio 2013, 15–22.)

Portti-hanke oli alun perin tarkoitettu kaikille Klubitalon jäsenille, joilla oli halu työllistyä ja tehdä myös itsenäisesti töitä sen eteen. Hankkeen keskeisenä tavoitteena oli räätälöidä Suvimäen Klubitalon jäsenille työllistymispolkuja yhdessä työvalmentajan tiiviin tuen ja vertaistuen avulla avoimille yksityisen sektorin tai julkisen sektorin työpaikoille. Porttiin saavuttiin Klubitalon jäsenen omasta pyynnöstä tai tilannekartoituksen kautta sekä yksilöllisen alkukeskustelun jälkeen. Hankkeen vastuuhenkilönä toimi koulutettu työvalmentaja, joka neuvoi jäseniä henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamisessa. Jokaisen jäsenen henkilökohtaiset tavoitteet kuitenkin liittyivät suoraan myös hankkeen yleisiin tavoitteisiin.

Tavoitteiden saavuttaminen toteutui muun muassa yksilöllisen työkokeilujakson tai palkkatuetun työn kautta. Hankkeen oli tarkoitus kohdistua ennen kaikkea niiden jäsenten henkilökohtaiseen ohjaamiseen, joiden vointi on niin hyvä, että heille työelämään siirtyminen olisi mahdollista. Klubitalon jäsenet kertoivat tarvitsevänsä aikaa työntekijöiltä keskustella, kuunnella ja asettaa yksilöllisiä työllistymiseen liittyviä tavoitteita. Merkittävänä pidettiin myös työllisyys- vertaistukiryhmää, jonka avulla jokainen hankkeessa ollut pystyi kertomaan asioistaan.

" Se on niinku ollu erittäin tärkeätä, et on voinu puhua toisille ryhmässä ja saada tukea. Olen oppinut vuorovaikutustaitoja myös."

(Vastaja 1)

Hankkeen tavoitteena oli tukea myös niitä osatyökykyisiä kuntoutujia (kuntoutustuella ja eläkkeellä olevat), jotka eivät saaneet riittävästi tukea työllistymiseensä muualta. TE-toimisto ei sen hetkisessä työllisyystilanteessa kyennyt palvelemaan tätä kohde-ryhmää, vaikka useimmat heistä olivat kuntoutumisessaan siinä vaiheessa, että esimerkiksi osa-aikainen työ oli paitsi heidän omien toiveidensa ja tavoitteidensa mukaista, myös realistista ja ajankohtaista. Työ toisi ennen kaikkea mielekkyyttä elämään ja kiinnittymisen tärkeällä tavalla tavalliseen arkeen. Osatyökykyisten työnteon lisääminen olisi myös yhteiskunnallisesti erittäin tärkeää työurien pidentämisen ja työllisyysasteen nostamisen kannalta (Ihalainen 2012, 2.)

Tärkeää oli myös edistää etenkin nuorten kuntoutujien mahdollisuuksia työmarkkinoilla ja opinnoissa sekä näin ehkäistä heidän syrjäytymistään yhteiskunnasta. Hankkeessa koettiin, että nuorten mielenterveyskuntoutujien osuuden kasvaessa yhteiskunnassamme nopeasti on heidän rohkaisemisensa ja konkreettinen tukemisensa työelämään erityisen tärkeä tehtävä. Tähän ryhmään kuuluivat myös opiskelunsa päättävät kuntoutujajäsenet, joille tiivis tuki työelämään pääsemisessä on erittäin oleellista. Tämän vaiheen tuen merkitys oli korostunut käytännössä, ja tukea kysyttiin usein. Opiskelunsa päättävien nuorten ja nuorten aikuisten tie johti usein työttömyyteen ja myös pitkäaikaistyöttömyyteen, koska harjoittelupaikkojen ja muiden työpaikkojen löytäminen omin avuin oli haastavaa. Oikeanlaisella tuella ja kannustuksella on mahdollista ehkäistä heidän pitkäaikaistyöttömyyden statuksensa ja löytää opintojen päätteeksi työpaikka. Lisäksi voidaan estää nuorten aikuisten siirtymistä kuntoutumistuella ja eläkkeelle sekä ehkäistä heidän syrjäytymistään yhteiskunnasta konkreettisen tuen avulla.

Edellä kuvattuihin haasteisiin vastaamiseksi hankkeessa nähtiin tärkeäksi toimivien verkostojen luominen oppilaitosten kanssa. Hankkeen tavoitteena oli lisäksi kehittää ja tarjota Jyvässeudun mielenterveyskuntoutujille tuettuun työllistymiseen johtava malli. Siinä keskeistä oli yksilöllisten työllistämispolkujen kautta vahvistaa kuntoutujien mahdollisuuksia kiinnittyä työelämään. Tämän mallin kehittäminen koettiin Klubitalolla tärkeäksi erityisesti siksi, että mielenterveyskuntoutajat ovat yksi vaikeimmin työllistyvä ryhmä, jolla on usein kuitenkin korkea motivaatio ja halu päästä työelämään. Toimiessaan malli hyödyttäisi yhteiskuntaa mm. työvoiman ja verotulojen lisääntymisen sekä eläke- ja sosiaalimenojen vähenemisen kautta. Lisäksi pystyttäisiin edistämään osatyökykyisten mielenterveyskuntoutujien tasa-arvoisia mahdollisuuksiaan työmarkkinoilla ja ehkäisemään heidän sivuun jäämistään yhteiskunnasta. Tavoitteena oli myös luoda tästä työllistämistoiminnasta opas Klubitalon ohjaajien käyttöön. (Lehtinen & Korpiaho 2000, 141-155.)

4.2 Kokonaisvaltainen kuntoutus

Nykyään yhteiskunnassamme puhutaan kokonaisvaltaisesta kuntoutusprosessista. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että mielenterveyskuntoutujan hoidossa sekä kuntoutuksessa otetaan huomioon kaikki sellaiset seikat, jotka vaikuttavat hänen elämänsä (Raitio 2010, 55.) Tätä kyseistä mallia voidaan soveltaa myös mielenterveyskuntoutujien työllisyyttä edistettäessä. Olennaista on, että kuntoutuja otetaan työllisyyden suunnitteluun heti alkuvaiheessa, hänelle määritellään yksilölliset tavoitteet ja niitä tuetaan.

Portti-hankkeessa tärkeää on ollut mielenterveyskuntoutujien yksilöllisten tavoitteiden tukeminen. Tätä on toteutettu muun muassa siten, että hankkeessa mukana olevan jäsenen kanssa on käyty yksilöllisiä tavoitekeskusteluja. Näiden tarkoituksena on ollut tavoitteiden toteutumisen seuraaminen, jäsenen ohjaaminen esimerkiksi työhakemusta tehtäessä ja yksilöllisen tuen antaminen sekä itsetunnon vahvistaminen omien voimavarojen ja taitojen löytymisen avulla. Moni kuntoutuja on kokenut, että yksilöllinen ohjaus on edesauttanut heidän työllistymisen tukemista ja antanut lisää motivaatiota. (Selin 2011, 148-151.)

4.3 Eläkepäättöksen vaikutukset

Nykyinen suomalainen sosiaaliturvamalli on melko passivoiva. Moni mielenterveyskuntoutuja joutuu ainakin osittain eläkkeelle sairauden takia. Tämä sosiaalinen tuki rahallisesti tuo niin sanotun perusturvan, mutta samalla eläkkeelle siirtyvä henkilö jää yhteiskunnan ulkopuolelle. (Salteva 2009, 99–101.)

Niin kuin aiemmin todettiin, eläkepäättös jättää monen mielenterveyskuntoutujan työvoimahallinnon palveluiden ulkopuolelle. Usein eläkkeelle jääminen tarkoittaa myös nykyisen työn tai opiskelun osittaista keskeytymistä. Moni kuntoutuja ajattelee, ettei hänestä ole takaisin työelämään. Tämä johtaa myös usein siihen, että vaikka monella kuntoutujalla olisi mahdollisuus käyttää työllisyyspalveluita, niin he eivät niitä käytä. Tämä johtuu usein negatiivisesta ajatuksesta, sillä moni kuntoutuja ajattelee, ettei hänestä ole takaisin työelämään. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja elämäntasapainon löytymiseksi on erittäin tärkeää, että kuntoutuja kokee itsensä tärkeäksi. Hyvästä itsetunnosta ja voimaantumisesta työllisyyden avulla puhuu Saltevon ohella myös Olfson (2010), joka toteaa väitöstutkimuksessaan, että mielenterveyskuntoutujat jäävät muita marginaaliryhmiä helpommin työvoimapaalveluiden ulkopuolelle ja eläkkeelle, mikä vaikeuttaa heidän työllistymistään. Myös epätietoisuus oikeuksista ja käytettävissä olevista palveluista hidastaa työllistymistä. (Kivelä 2007; ks. myös Boellius 2010, 14-17.)

Pienikin työnteko tuo arvostusta, ja henkilö kokee itsensä tarpeelliseksi, osaksi yhteiskuntaa. Moni mielenterveyskuntoutuja jää eläkkeelle tarpeettomista syistä. (Olfson 2010, 12–14.) Mielenterveyskuntoutuja saa yleensä eläkepäättöksen muita sairausryhmiä helpommin. Olfson huomauttaa, että eläköitymisellä on selvät riskit henkilön myöhempään elämään. Hänen mukaansa pitäisi enemmän puhua kuntouttavista ja ylläpitävistä hoitomuodoista. Eläköityminen johtaa useimmiten syrjäytymiseen ja uuteen masennukseen. (Solberg & Olfson 2012, 112–113.)

Varhaisen eläköitymisen haitoista puhuvat myös Stolt ja Rautasalo (2007, 114). Heidän mukaansa on erittäin tärkeää kansantalouden kilpailukyvyille, että mielenterveyskuntoutujat työllistyisivät. Tämä edistää myös verotuksellisesti taloudellista kehitystä, sillä tulonsiirtojen määrä kansantaloudessa pienenee huomattavasti.

Vuonna 2010 työkyvyttömyyseläkkeen saajista 38 % oli mielenterveyskuntoutujia. Määrä on ollut tasaisesti kasvava 2000-luvulla. Uusista eläke-päätöksistä noin 30 %

annetaan mielenterveydellisistä syistä. (THL 15.) Nuorten aikuisten eli alle 30-vuotiaiden osuus on 76 %. Kaiken kaikkiaan yhteiskunnalle koituu mielenterveysongelmissa vuosittain noin miljardin euron kustannukset. Tämän vuoksi yhteiskunnalle olisikin hyödyllistä saada mielenterveyskuntoutujat takaisin työelämään eläkkeeltä tai kuntoutustuelta, kuten aiemmin todettiin. He voisivat elättää itsensä ja yhteiskunta saisi lisää verotuloja sen sijaan, että heistä koituisi menetystä ja he käyttäisivät muuta väestö-ryhmää enemmän yhteiskunnan tarjoamia tukipalveluita. (Sauri 2010, 34–36.)

4.4 Kansantaloudelliset vaikutukset

Suomen kansantalouden kilpailukyvyille on merkittävää ottaa käyttöön kaikki voimavarat työskentelyä lisäämällä. Myös työurien pidentämistavoitteiden vuoksi on tärkeää huomioida osatyökykyisten työvoimavarat ja osaaminen. Nykyisten työskentelytapojen onkin muututtava siten, että työelämässä olevat pystyvät osallistumaan ja antamaan parastaan osallistumalla työelämään (Ihalainen 2011). Kataisen hallituksen sakin (2011-) on puhuttu kehittämistoiminnasta, jonka avulla osatyökykyiset saadaan paremmin jaksamaan työssä ja pääsemään työelämään. Tämä pitää sisällään myös osatyökykyiset mielenterveyskuntoutujat, etenkin nuoret, joiden työllistymisedellytyksiä tulisi parantaa. Sosiaali- ja terveysministeriö (Ihalainen 2013, 9–10) on julkaisemassaan selonteossa todennut, että toisenlaisissa työolosuhteissa peräti 200000 pitkäaikaissairasta henkilöä voisi liittyä työvoiman piiriin. Myös Vuorela (2008, 10) toteaa tutkimuksessaan, että työkyvyttömyyseläkkeeltä työhön haluavien määrä on 30000 henkilöä. (Jauhonen 2008, 32–38.)

Mielenterveyskuntoutujien on ollut vaikea löytää paikkaa, josta he saisivat asiantuntevaa apua ja neuvontaa eläkkeen, sosiaaliturvan ja palkan yhteensovittamisessa. Ongelmana usein on, että vähäisetkin satunnaiset tulot voivat vähentää tai hidastuttaa etuuksien saamista tai jopa olla esteenä työllistymiselle. Työllistymisen ja eri sosiaaliturvaetuuksien yhteensovittamiseksi onkin työvoimahallinnon ja eri julkisten tahojen, jotka ovat asiakkaiden kanssa tekemisissä tehtävä saumatonta yhteistyötä. (Sauri 2012, 11.)

Myös työvoimapalveluiden käyttö on tehty hankalaksi, vaikka sosiaali- ja terveysministeriö onkin uudistanut työttömän työnhakijan määritelmää ja sitä, kenellä on mahdollisuus tulla palveluiden piiriin. Tämä uudistus tuli voimaan 1.1.2013 annetussa laissa, joka koskee työvoima- ja yrityspalveluita. Lain mukaan: " Henkilö on työtön työnhakija, jos hän ei ole työ - tai virkasuhteessa, työllistyy yrittäjänä tai omassa työs-

sään tai ei ole päätoiminen opiskelija." Tämän määritelmän mukaan mielenterveyskuntoutujat ja henkilöt, jotka ovat muun muassa kuntoutustuella tai työkyvyttömyyseläkkeellä voivat ilmoittautua Työ - ja Elinkeinotoimistoon työttömiksi työnhakijoiksi ja saada heille tarkoitettuja palveluita (Laki julkisesta työvoimapalvelusta 28.12.2012/916.)

Merkittävä ongelma työllistymisessä on se, että pitkän työttömyyden jälkeen kuntoutuvien työhön paluuta ei siis hyödynnetä riittävästi, eivätkä henkilöt osaa hakea palveluita, joihin he olisivat oikeutettuja, koska tietoa ei ole riittävästi. Toisaalta taas työelämään palaaminen pitkän poissaolon jälkeen on haasteellista koko ajan muuttuvan työelämän vuoksi. Työelämän jäykkyys ilmenee yhteiskunnassamme tiukassa rajauksessa työkykyisiin ja työkyvyttömiin. (Joensuu 2008, 14–15.)

5 TYÖN MERKITYS OSANA KUNTOUTUMISTA

Työn merkitys elämässä on suuri. Työelämässä kiinni pysymisellä edistetään myös kuntoutumista mielenterveysongelmista. (Malterud 2012, 221–223.) Myös Saurin (2012, 33–38) mukaan työllistymisellä on suuri merkitys ihmisen jaksamiselle. Kuntoutujat toivovat useimmiten osa-aikatyötä, joka vastaa omia kykyjä, mieltymyksiä sekä on hyödyllistä. On olemassa suurta näyttöä siitä, että oikeanlaisella tuella ja neuvonnalla sekä kuntoutujan omia vahvuuksia, kykyjä ja osaamista tarkastelemalla ja tukemalla työelämään paluu on paljon helpompaa. Keskeistä tämän prosessin onnistumisessa on moniammattilinen yhteistyö, jossa etenkin kolmannen sektorin tarjoamilla tukivaihtoehdoilla on olennaista merkitystä.

On havaittu, että yksilöllisen valmennuksen kautta mahdollisuudet työllistymiseen ovat jopa ammatillista kuntoutusta tehokkaammat (Vuorela 2008). Samoihin tuloksiin on tullut myös Niiranen (2009, 32–33), joka tutkimuksessaan tarkasteli osatyökykyisten työllistymisen suurimpia ongelmakohtia. Niiraseen mukaan tärkein yksittäinen tekijä oli yksilöllinen, monipuolinen työvalmennus ja ohjaus. Tämän avulla kuntoutujat ovat motivoituneita ja saavat tarvittavaa yksilöllistä ohjausta. Yksilöllisen tuen avulla he pystyvät työllistymään paremmin ja pysyvät työelämässä pidempään. Eläke estää heitä usein hakeutumasta työvoimapalveluiden piiriin, koska Te- toimistot usein linjaavat, että tukipalveluita saavat vain työttömäksi ilmoittautuneet. Mikäli kuntoutuja on siis eläkkeellä tai kuntoutustuella (määräaikainen eläke), ei hän voi saada kyseisiä tukipalveluita. (Valkonen, Härkäpää 2006, 147–149.)

5.1 Mielenterveyskuntoutujien toimeentulo

Mielenterveyskuntoutujien toimeentulo on yleensä perusturva. Tämä johtuu usein siitä, että moni heistä on kuntoutustuella tai eläkkeellä tai työttömyyspäivärahalla sairauden aiheuttamien moninaisten syiden vuoksi. Kuviossa 2 on selvennetty tarkemmin hankkeeseen osallistuneiden toimeentuloa.

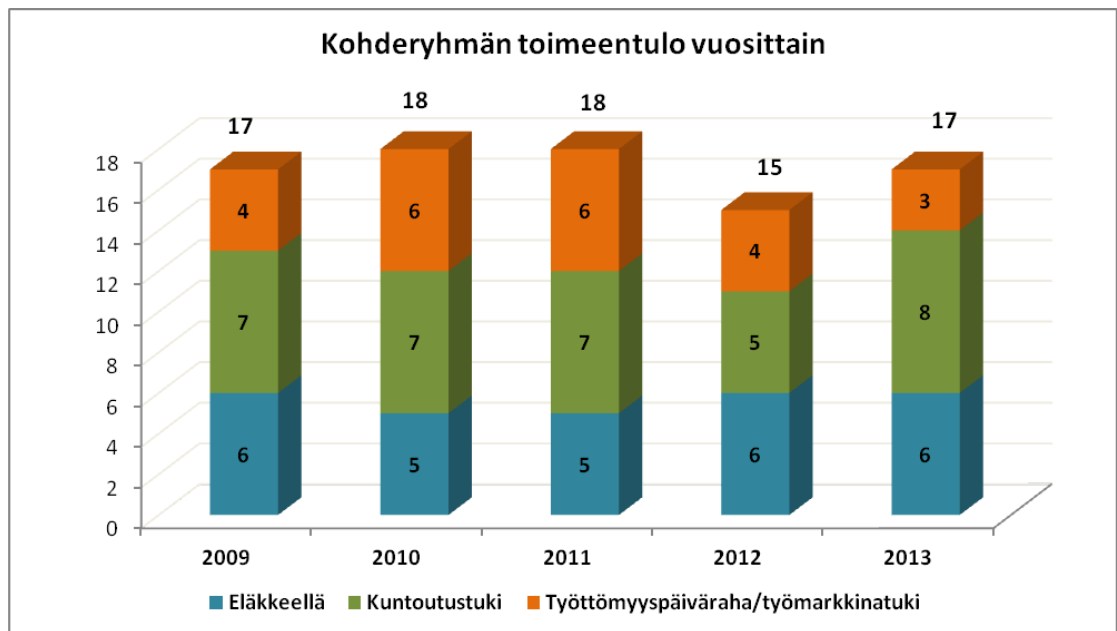
Kuviossa on hyvin nähtävissä kuntoutujien pääasiallinen toimeentulo. Te- toimistossa työttömänä työnhakijoina oli 11 kuntoutujajäsentä (7 %). Kuntoutustuella (määräaikainen eläke) oli yhteensä 17 kuntoutujajäsentä (40 %) sekä kokoaikaisella eläkkeellä 11 henkilöä (30 %) kuntoutujista. Hanke pyrkiikin nimenomaan vastaamaan niiden jäsenten työllisyystarpeisiin, jotka olivat joko kokoaikaisella tai määräaikaisella eläkkeellä. Varsinkin määräaikaisella eläkkeellä olevissa kuntoutujissa on yhteiskunnallisesti valtava työvoimareservi, joten heidän saaminen avoimille työmarkkinoille on erityisen tärkeää. (Shålberg 2008, 28–30.)

Ala-Kauhaluoma ja Boelius (2010) muistuttavat tutkimuksissaan, että mielenterveyskuntoutujat ovat eniten työelämästä nykyaikana syrjäytyvä väestöryhmä. Osittain syrjäytyminen tapahtuu siksi, että he jäävät helposti perustoimentulon varaan. Tämä niin sanottu passivoiva sosiaaliturva jättää heidät yhteiskunnan työtukipalveluiden ulkopuolelle. Moni hoitava taho ajattelee nykyään, että " Suomessa pärjää perustulolla ja pitää ajatella ennen kaikkea potilaan jaksamista."

Sekä Ala-Kauhaluoma , että Boelius (2010), toteavat, että Suomeen pitäisi ottaa käyttöön uusia niin kutsuttuja matalapalkkatöitä. Vastaavanlainen työllistymismalli on käytössä jo esimerkiksi Ruotsissa, jossa mielenterveyskuntoutujien osuus työvoimasta on jo 15 % (vuonna 2013). Juuri matalapalkkatöillä heidän toimeentulonsa on nousnut verrattain tyydyttävälle tasolle, eivätkä he elä ainoastaan perusturvan varassa.

Mielenterveyskuntoutujat kärsivät myös muita väestöryhmiä enemmän suhteellisesta köyhyydestä. Moni heistä elää yleisesti määritellyn köyhyysrajan alapuolella. Pienituloisuus aiheuttaa myös epäterveellisiä elämäntapoja ja syrjäytymistä yhteiskunnasta. Tämä aiheutuu usein siitä, että heillä ei ole varaa kuluttaa vapaa-aikaan tai harrastuksiin yhtä paljon kuin työssä käyvillä. Verrattuna työttömän riskeihin mielenterveyskuntoutujat kärsivät myös sosiaalisten tilanteiden pelosta muita enemmän. Tämä myös lisää syrjäytymisriskiä.

Portti-hankkeen yhtenä keskeisenä tarkoituksena on ollut kuntoutujien syrjäytymisen ehkäiseminen. Tätä tavoitetta on edistetty muun muassa yksilöllisiä verkostoja luomalla ja ottamalla huomioon ne seikat, jotka ehkäisevät kuntoutujan syrjäytymistä. Keinoina on käytetty muun muassa työkokeilua, työpajatoimintaa ja työvalmennusjaksoja. Näillä kaikilla on pyritty työllistymisen edistämiseen. Tämä on ollut tärkeää, sillä monelle hankkeessa mukana olevalle. (Estola 2002, 147.)

Kuvio 2. Portti-hankkeen kohderyhmän ikä ja toimeentulo vuosittain hankkeen aikana.

5.2 Työllistymistä auttavia tahoja ja niiden merkitys

Tuettu työllistyminen on osa laajempaa kokonaisuutta, jonka keskeisenä tavoitteena on vajaakuntoisten työllistyminen avoimille työmarkkinoille. Lähtökohtana ovat aina kuntoutujan omat kyvyt ja tavoitteet sekä mielenkiinnon kohteet ja osaaminen.

Mielenterveyskuntoutujien työllistymistä auttavat monet erilaiset toimijat. Yleensä työllisyyden edistämisen toimijoiksi katsotaan vain Työ - ja elinkeinotoimisto, myöhemmin TE- toimisto. Portti-hankkeessa on tehty yhteistyötä myös Työvoimanpalvelukeskuksen (myöhemmin TYP) kanssa aktiivisesti. TYP:iin ohjautuvat asiakkaat,

joilla on ongelmia työllistymisensä kanssa ja jotka sen vuoksi tarvitsevat yksilöllisempää ohjausta ja tukea. Kuitenkaan henkilöt, jotka eivät kuulu työvoimahallinnon palveluiden piiriin, jäävät palveluiden ulkopuolelle. (Ihalainen 2013.) Näin ollen he usein turvautuvat yksittäisten työllisyyttä edistävien hankkeiden, kuten Portti-hankkeen tukeen.

Vaikka lakialoite työvoimahallinnon piiriin pääsemisestä tuli voimaan, kuten aiemmin todettiin, se ei ole kuitenkaan merkittävästi auttanut eläkkeellä ja kuntoutustuella olevien mielenterveyskuntoutujien työhön pääsyä. Yksi syy tähän lienee se, että työvoimapalveluissa on jo ennestään paljon työttömiä työnhakijoita. Tämä taas kuormittaa palveluita, jolloin mielenterveyskuntoutajat voivat jäädä helpommin syrjään. Mielenterveyskuntoutujille onkin tästä syystä räätälöity yksilöllisiä työllistymispolkuja, kuten palkkatukityö ja tuettu työ. Portti-hankkeen avulla on pyritty löytämään kuntoutujille yksilöllisiä työllistymispolkuja, ja yhteistyötä on tehty myös Keski-Suomen alueen yritysten kanssa.

5.3 Työvalmentajan rooli hankkeessa

Yksilöllinen työllistymisen tukeminen on ensiarvoisen tärkeää mielenterveyskuntoutujien työnhakuprosessissa. Se parantaa ennen kaikkea henkilön omaa motivaatiota työllistyä, lisäksi kuntoutujalle luodaan työvalmentajan avulla yksilöllinen työllistymistä tukeva suunnitelma. (Riikonen & Heikkilä 2005, 146–148.) Suunnitelma tukee työnhakua erittäin paljon, koska siihen kirjataan esimerkiksi kuntoutujan heikkoudet ja vahvuudet sekä yksilölliset tavoitteet. Työllistymissuunnitelmaa tehdään yhdessä työvalmentajan kanssa. Suunnitelman avulla etsitään kuntoutujalle sopivia työpaikkoja.

Työvalmentajan toinen tärkeä rooli ohjauksen lisäksi on kannustaminen ja kuntoutujan henkisten sekä fyysisten voimavarojen tukeminen. Riikonen (2010, 147) toteaa, että henkisten ja fyysisten voimavarojen ylläpito on ensiarvoisen tärkeää etenkin mielenterveyskuntoutujan kohdalla. Myös Rautio (2012, 325–325) toteaa, että mielenterveyskuntoutajat tarvitsevat muita kuntoutujia enemmän tukea työllistymiseen, ja tämän vuoksi yksilöllinen ohjaus on erityisen tärkeää. Tukea tarvitaan, koska monelle työhön palaaminen on selkeä haaste sairastumisen jälkeen. Moni voi myös kohdata tahtomattaan ennakkoluuloja, jotka osaltaan vaikeuttavat työelämään palaamista tai sinne pyrkimistä. (Ala-Kauhaluoma 2007, 145-146.)

Portti-hankkeessa työskenteli yksi kokoaikainen työvalmentaja. Hänen tehtäviinsä kuului kuntoutujien neuvominen yksilöllisesti. Hän myös auttoi käymällä työpaikalla ja osallistumalla neuvotteluihin. Osallistujat saivat valmentajan tukea myös Suvimäen Klubitalolla yksilöllisissä keskusteluissa. Porttilaiset kokivat työvalmentajan antaman tuen erittäin tärkeäksi, jotta he pystyivät toteuttamaan tavoitteitaan.

" Valmentajan antama tuki auttoi minua pääsemään tavoitteisiin, siis hän antoi järkeviä neuvoja, kuinka päästä eteenpäin." Vastaja 3)

Hankkeenvalmentaja koettiin myös tärkeänä esimerkiksi työhakemuksia tai CV:tä tehtäessä. Valmentajan rooli ulottui hankkeessa kaikkeen työnhakuun liittyvään ja myös esimerkiksi sosiaaliturvaetuuksien neuvontaan. Tämä oli erittäin tärkeää hankkeeseen osallistuneiden kannalta.

" Opin tekemään CV:n ja työhakemuksen Portissa" (Vastaja 2)

Kokonaisuudessaan ammattilaisen antama tuki ja neuvonta on erittäin tärkeää, sillä monen mielenterveyskuntoutujan on vaikea aloittaa työnhakua itsenäisesti. Taustalla ovat tietämättömyys, kokemattomuus työnhakijana ja pelko leimaantumisesta työmarkkinoilla. Näiden seikkojen takia moni työhön haluava jää ilman työtä, vaikka hänellä olisi kykyä palata työelämään tai lähteä sinne ilman aikaisempaa työkokemusta. Hankevalmentajan rooli korostuu etenkin siinä vaiheessa, kun työnhaku aloitetaan konkreettisesti. Monilla kuntoutujilla on ongelmana tietämättömyys nykypäivän työelämästä, koska usein he ovat siitä syrjäytyneet. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää tehdä yksilöllinen suunnitelma, jossa kaikki kuntoutujaa koskevat työnhakuun vaikuttavat seikat otetaan huomioon. (Boelius 2010, 28-29)

Erilaiset normityöstä eroavat tukityömuodot, kuten palkkatukityö ja osa-aikatyö, tulevat kysymykseen silloin, mikäli kuntoutuja ei sairautensa vuoksi kykene kokopäiväiseen työhön. Lähes puolet (47 %) mielenterveyskuntoutujista työskentelee muulla tavoin kuin kokopäivätyössä. Osa-aikaisen työn lisäksi kuntoutujat voivat työskennellä palkkatukityössä tai kuntouttavassa työtoiminnassa, työharjoittelussa tai erilaisissa sovelletuissa työkokeiluissa. (Morings & Tallberg, 2010, 17–19.)

Erilaiset tukityömuodot ovat Tallbergin (2010) tutkimuksen mukaan Suomessa suhteellisen vähän käytössä. Niiden osuus työllisyydessä kasvaa, mutta verrattuna Ruotsiin tai Norjaan vastaavaan tilanteeseen käyttö on vähäistä. Myös niin sanotun matalapalkkatyön, johon mielenterveyskuntoutujat voisivat osallistua, osuus on vähäinen. Tutkimuksen mukaan Suomeen pitäisikin lähivuosina synnyttää mielenterveyskuntou-

tujille tarkoitettu matalapalkkatyökulttuuri. Tämä pienentäisi väestön tuloeroja merkittävästi sekä antaisi mahdollisuuden mielenterveyskuntoutujille tulla työn kautta helpommin osaksi yhteiskuntaa.

Morings ja Tallberg (vuosi, sivu) kuitenkin huomauttavat, että asennemuutos vie vielä aikaa suomalaisessa yhteiskunnassa ja että Suomessa on hyvin hektinen ja vaativa työkulttuuri. Se osaltaan vaikeuttaa mielenterveyskuntoutujia pääsemään työmarkkinoille. Suomen talouskasvu ja työllisyyden nousu tarvitsee kaikkia kansalaisia, näin ollen myös mielenterveyskuntoutujat, jotka haluavat palata takaisin työelämään, ovat henkilöitä, joiden osaamista ja tietotaitoa Suomen kansantalous jatkossa tarvitsee. Tämän vuoksi heille pitää löytää yksilöllisiä ja soveltuvia työtehtäviä.

6. TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa kerrotaan opinnäytetyön keskeisimmät tutkimustulokset sekä Portti-hankkeen keskeisimmät tulokset ja hyöty kuntoutujille. Myös Tulokset on purettu ensin yleisiin tuloksiin ja sen jälkeen teemahaastattelurungon mukaisiin tuloksiin, jotka saatiin kuntoutujien haastatteluiden avulla.

Kaikista 37 mukana olleesta 30 henkilöä (81 %) pääsi työllistymispolullaan eteenpäin esimerkiksi avoimille työmarkkinoille, työharjoitteluun, työkokeiluun tai opintojen pariin. Hankkeessa mukana olleista 17:llä (46 %) oli useita jaksoja eri aktivointitoimenpiteissä. Koko hankkeen aikana työsuhteita solmittiin avoimille työmarkkinoille 23 kappaletta, joista 22 eli 96 % kaikista työsopimuksista oli määräaikaisia. Työsuhteiden määräaikaisuus olikin yksi haaste, johon hankkeessa ei pystytty vaikuttamaan. Työsuhteita oli kaikkiaan 16:lla eri henkilöllä vuosien aikana, joka on 43 % mukana olleista. Työllistyminen avoimille työmarkkinoille, tavallisille työpaikoille olikin hankkeen tärkeä ja keskeinen tavoite, jossa onnistuttiin melko hyvin.

Työharjoittelu ja työkokeilujaksoja oli 13:lla eri henkilöllä (35 %), joista neljällä useampia jaksoja. Opintojen pariin lähti yhdeksän henkilöä (24 %), ja heistä kolmella oli useampia opintoja tai opintojaksoja. Kuusi eri henkilöä osallistui joko työvoimapolitiiseen koulutukseen tai räätälöityihin lisäkoulutuksiin. Kuntoutujat kokivat, että Portti-hankkeen antama tuki oli erityisen tärkeää. Etenkin vertaisryhmän antama tuki koettiin merkitykselliseksi. Toisaalta jäsenet kokivat, että tuki oli liian vähäistä esimerkiksi

työpaikkoja haettaessa. Moni koki, että ei uskaltanut mennä yksin esimerkiksi työhaastatteluun, mikä aiheutti sen, että työpaikka jäi saamatta. Korkea kynnys johtui usein siitä, että kuntoutuja koki leimautuvansa mielenterveyskuntoutujaksi, Tämä ilmenee myös haastatteluista. Lähes kaikki (3 vastaajaa) sanoivat, että kokivat leimautumisen esteeksi työllistymisyrietyksille.

6.1 Vertaistukiryhmä ja työhyvinvoinnista huolehtiminen

Jo hankkeen alusta asti kohderyhmän työllistymiseen liittynyt vertaistukiryhmä koontui säännöllisesti. Sillä olikin iso merkitys, koska ryhmässä kuntoutujajäsenet saattoivat jakaa omia kokemuksiaan ja tuntemuksiaan vertaisten kanssa työllistymispolkuihin liittyvissä asioissa. Lisäksi ryhmä toimi eräänlaisena motivaattorina monelle hankkeessa mukana olleelle, kun he näkivät toisten kuntoutujajäsenten pääsevän työllistymispoluillaan eteenpäin. Tärkeänä osana näiden lisäksi ryhmätapaamisissa olivat työelämätietouden lisääminen sekä työllistymisen tukemiseen liittyneet koulutukset ja vierailukäynnit. Ryhmätapaamisissa lisättiin muun muassa työnhakuun ja työpaikkahaastatteluun liittyvää työelämätietoutta, vahvistettiin itseilmaisua ja esiintymistaitoja sekä harjoiteltiin omien voimavarojen ja osaamisen tunnistamista. Vuosien aikana käytiin myös tutustumassa eri yritysten ja oppilaitosten toimintoihin ja tarjontaan. Näitä taitoja ja tietoja lisäämällä kuntoutujajäsenet kokivat saavansa lisää itseluottamusta ja rohkeutta kulkea omia työllistymispolkujaan.

” Vertaisryhmästä oli vähän apua Ilmapiiri on ollut ihan hyvä. Olen saanut ryhmästä semmoista tukea, kun olen halunnut esim työhaastatteluharjoitus. Kun sanottiin, että se meni hyvin, sain itseluottamusta. Demoista on enemmän apua. Myös vertaistuesta oli apua.”

Yhtenä Portti-hankkeen tavoitteena oli kuntoutujajäsenten työhyvinvoinnista huolehtiminen ja työkyvyn ylläpitäminen. Hankkeessa järjestettiin vuosittain muutamia työhyvinvointia ja työkykyä ylläpitäviä tapahtumia. Tavoitteena oli saada hankkeessa mukana olleille lisää työkaluja omasta työhyvinvoinnista huolehtimiseen sekä elämyksiä ja kokemuksia uusista asioista.

Yhteistyötä Jyväskylän alueen eri oppilaitosten kanssa on jatkettu ja vanhoja yhteistyömuotoja vahvistettu. Yhteistyömuotoja ovat olleet muun muassa työllisyyttä tuke-

vat räätälöidyt koulutukset sekä yhteistyö oppilaitosten opintoneuvojen kanssa. Yhteistyötä kuitenkin tehtiin tavoitteita vähemmän, koska yhden työvalmentajan resurssit eivät tähän riittäneet. Uusien yhteistyömuotojen löytäminen oppilaitosten kanssa koettiin tärkeäksi tavoitteeksi opintonsa päättävien, mielenterveysongelmia omaavien henkilöiden kohdalla, mutta tässä ei kuitenkaan saavutettu niitä tavoitteita joita hankkeessa asetettiin. Hanke ei pystynyt löytämään nykyisen kaltaisen yhteistyön avulla opiskelijoista niitä mielenterveyskuntoutujia, jotka olisivat tarvinneet hankkeelta tukea työllistymiseensä. Heidän, jotka jo olivat Klubitalon jäseniä ja olivat hankkeessa mukana, tukeminen oli helpompaa. Työvalmentaja pystyi jo ennen kuntoutujajäsenen valmistumista olemaan tukena työpaikan ja jatkon suunnittelussa ja etsinnässä. Tämnäkaltaisen oppilaitosyhteistyön muodostamiseen jäi siis kehitettävää.

6.2 Yhteistyöverkoston luominen

Hankkeen tavoitteena on ollut yhteistyösuhteiden luominen eri yrittäjien kanssa tapahtui pääasiassa työvalmentajan tekemin työnantajakontaktein kuntoutujajäsenten toivomiin yrityksiin. Hankkeesta myös vierailtiin kohderyhmää kiinnostavilla työpaikoilla. Työnantajaverkosta on kuvattu tarkemmin luvussa 4.3. Myös kumppanuuksien säilymisessä oli oma haasteensa, ja etenkin työllisyystilanteiden heilahtelut vaikuttivat epäedullisesti kohderyhmän työllistymismahdollisuuksiin ja työnantajakumppanuuksien säilymiseen. Suurimmassa osassa yhteistyöyrityksiä ei pystytty tai haluttu palkata kuntoutujajäsentä esimerkiksi harjoittelun, työkokeilun tai palkkatuetun työjakson jälkeen.

Yhteistyökumppanuuksien luominen yritysten kanssa oli erittäin haastavaa, kuten jo hankkeen tavoitteita asetettaessa todettiin. Yhteistyön toteutuminen vaati lukuisia yhteydenottoja työpaikkoihin, joista vain murto-osa on tuottanut tulosta. Työpaikkojen etsimisessä omat haasteensa toivat myös työnantajien asenne osatyökykyisen palkkaamiseen työehtosopimuksen mukaisella palkalla. Työnantajat tuntuivat asennoituneen siihen, että osa-aikaista työvoimaa voi saada niin, että työnantajalle ei koidu siitä kustannuksia (työharjoittelijat, työkokeilut ja muun muassa ns. avotyössä työosuusrahaa saavat henkilöt), joten he eivät olleet halukkaita satsaamaan mielenterveyskuntoutujan työllistämiseen. Tässä näkyi hyvin käytännössä yrittäjien ja työnantajien yhteiskuntavastuun vähäisyys, vaikka julkisuudessa siitä jonkin verran puhuttiinkin. Usein kuntoutujajäsenille saadut työsuhteet jäivätkin määräaikaisiksi, jolloin edessä oli jatkon miettiminen ja mahdollisesti uuden työpaikan etsiminen.

Kuntoutujat olisivat toivoneet enemmän hankevalmentajan konkreettista tukea työnhakuprosessissa. Nyt monelle kuntoutujalle jäi mielikuva, että työnhakupalveluja sekä

yhteistyöverkostoja esiteltiin, mutta konkreettinen työpaikan etsiminen jäi vähäiseksi. Hankevalmentajalta toivottiin, että hän olisi lähtenyt esimerkiksi työhaastatteluihin mukaan ja etsinyt työpaikkoja.

” Tulin porttiin, koska tarvitsin apua työnhakuun, Portin avulla ei uutta työtä kuitenkaan löytynyt, Portista on kuitenkin ollut apua työnhakuun, vaikka uutta työtä en löytänyt. Aina sai apua kuitenkin kun kysyi.” (Vastaja 1)

” Olisin toivonut, että Portti henkilö olisi voinut käydä työpaikalla, mutta en halunnut että leimaannun mielenterveyskuntoutujaksi. (Vastaja 2)

Tukemisen haasteita hankkeessa olivat kuntoutujajäsenten motivaation ja kunnon vaihtelut. Motivaatio hankkeessa mukanaoloon saattoi olla hyvinkin korkealla. Joskus myös tavoitteet olivat asettuneet liian korkeiksi muun muassa korkean motivaation vuoksi. Myös epärealistiset kuvat omista kyvyistä ja voimavaroista toivat omat haasteensa kuntoutujajäsenten tukemiseen. Kun sitten todellisuus omista kyvyistä ja voimavaroista suhteessa tavoitteisiin tuli vastaan, niin pudotuksiltakaan ei ole vältytty. Nämä alamäet vaikuttivat myös motivaatioon ja itsetuntoon, jolloin työvalmentajan tuki korostui. Vastaavasti onnistumisen kokemukset lisäsivät motivaatiota, samoin kuin omien voimavarojen ja kykyjen tunnistaminen, minkä eteen tehtiin töitä. Monen kuntoutujajäsenen kohdalla lähdettiin liikkeelle aivan ruohonjuuritasolta aloittaen työvalmiuksien opettelusta. Kuntoutajat kokivat merkitykselliseksi esimerkiksi CV:n osaamisen tai työhakemuksen laatimisen yhdessä hankevalmentajan kanssa. Myös motivaation heräämiseen meni joidenkin hankkeessa mukana olleiden kanssa aikaa, vaikka kykyä ja potentiaalia olikin. Hankkeessa mukana olevat kokivat, että heille oli tärkeää, että ohjaaja motivoi heitä tavoitteiden saavuttamisessa.

” Opin tekemään cv:n Portissa, työnhaku motivoi minua, mutta kun työtä ei löytynyt, masennuin vähän”. (Vastaja 4)

” Portti antoi itseluottamusta ja motivoi työnhakuun” (Vastaja 1).

6.3 Oma elämänhallinta ja yksilöllinen suunnitelma sekä henkilökohtaiset tavoitteet

Portti-hanke koettiin merkitykselliseksi oman elämänhallinnan ja vuorokausirytmien kannalta. Moni haastateltavista koki, että Porttitapaamiset rytmittivät arkea ja antoivat selkeän päivärytmien. Portti-tapaamiset auttoivat elämänhallinnassa ja antoivat suuntaa elämälle. Sairastumisen jälkeen selkeiden tavoitteiden asettaminen elämässä oli merkityksellistä. Moni oli ollut esimerkiksi kauan aikaa pois työelämästä. Tämän vuoksi monilla kuntoutujilla oli erityisen tärkeää se, että heille luotiin yksilölliset tavoitteet, joita noudatettiin kuntoutujien kohdalla. Monelle olivat tärkeää pienetkin edistymiset, jotka auttoivat kohti tavoitetta.

Solberg (2012) tekee tutkimuksessaan samansuuntaisia arvioita. Monelle arkirutiinit tuottavat ylimääräisiä ongelmia, ja itsestä huolehtiminen koetaan usein ylitsepääsemättömän vaikeaksi. Tästä seuraa usein se, että oma elämänhallinta muuttuu monelle ylitsepääsemättömäksi ongelmaksi. Monella kuntoutujalla Portti antoi hyvän mahdollisuuden monelle harjoitella arkisia perusasioita, kuten kotoa lähtemistä, aikataulujen noudattamista ja omien tavoitteiden suunnittelua.

” Portti antoi mahdollisuuden siihen, että lähdin kotoa, muuten ei ois tullu lähdettyä, mutta kun oli sovittu aika sain aikaiseksi lähteä. Minusta oli hyvä, et ohjaaja auttoi tavoitteissa, oman elämän suunnittelu sairauden jälkeen tuntui vaikeelta.” (Vastaaja 5)

Tutkimuksessa tuli siis ilmi, että oman elämän suunnittelu sairauden jälkeen tuntui vaikealta. Monella olisi ollut potentiaalia, kuten aikaisemmin todettiin, mutta tulevaisuus pelotti, ja kuntoutuja koki, että hänestä ei ole työelämään.

Osa-aika työn ja räätälöidyn työn merkitys onkin monelle tärkeä. Pienikin työ antaa elämälle merkitystä, ja kuntoutuja kokee itsensä tärkeäksi. Tämä osittain tukee tutkimusta, jonka mukaan matalapalkkatyö tai tuettu työ on arvokasta ja antaa mahdollisuuden kokeilla omia voimavaroja sairauden jälkeen. Moni kuntoutuja koki myös, että oli Portin avulla oppinut asettamaan itseään koskevia tavoitteita ja noudattamaan niitä. Moni huomasi, että asetetut tavoitteet toteutuivat, kun ei tavoitellut ihmeitä. Joukossa oli kuntoutujia, joille tavoite oli Portti-ryhmään osallistuminen ja useimmille taas työpaikan löytyminen tai uudelleen kouluttautuminen sairauden jälkeen.

Kuntoutujat kokivat, että omien tavoitteiden asettaminen ja niiden seuranta olivat osana kokonaisvaltaista elämänhallintaa. Annettu yksilöllinen ohjaus mahdollisti myös omien vahvuuksien ja heikkouksien sisäistämisen. Moni kuntoutuja huomasi hankkeen aikana, että hänellä oli tietoja ja osaamista, joita hän ei ollut osannut hyödyntää ennen sairastumistaan.

” Huomasin , että sairaudesta voi selvitä, minulla onkin potentiaalia tehdä asioita, nyt en enää tavoittele suuria. Tarkoitukseni on vaan olla hyödyksi, se on ollut Portissa tärkeää, että sen olen huomannut.” (Vastaaaja 3)

Merkityksellisen työn osuus ja itsensä arvostaminen tuli ilmi aiemmin muun muassa Vuorelan (2008) tutkimuksessa, jossa selvitettiin mielenterveyskuntoutujien kokemia ennakkoluuloja työpaikalla. Tutkimuksessa todettiin, että monelle kuntoutujalle oli tärkeää vain tehdä työtä ja tuntea itsensä arvokkaaksi huolimatta sairaudestaan. Samansuuntaisia tuloksia on havaittavissa tässä tutkimuksessa. Kaksi neljästä haastateltavasta koki työntöön merkityksen erittäin tärkeäksi oman elämänhallinnan kannalta.

6.4 Tavoitteiden seuranta ja oma aktiivisuus

Opinnäytetyön tulosten perusteella on havaittavissa, että kuntoutujan oma aktiivisuus työnhakuprosessissa parantaa merkittävästi hänen mahdollisuuksiaan edetä työnhakuprosessissa ja saada vähintäänkin osa-aikaista työtä. Portti-projektissa oleville kuntoutujille tehtiin jatkuvasti omien tavoitteiden seuranta. Heitä myös kannustettiin aktiivisesti omatoimiseen työnhakuun hankevalmentajan tarjoamasta avusta huolimatta. Mäkipää (2010) toteaa tutkimuksessaan, että mielenterveyskuntoutujien oma aktiivisuus ja tarpeellinen yksilöllinen tuki parantavat huomattavasti heidän mahdollisuuksiaan saada töitä. Kuitenkin hän huomauttaa, että liiallinen tuki voi passivoida.

Opinnäytetyön tuloksista oli havaittavissa selkeästi, että kuntoutujat olivat aktiivisia edistämään omaa työnhakuaan, mutta osa heistä olisi kuitenkin kaivannut hankevalmentajan konkreettisempaa tukea juuri siihen, että hän olisi auttanut heitä työpaikan saamisessa. Moni koki, että nyt työpaikan saantiin ei kiinnitetty tarpeeksi huomiota, eikä tarvittavaa apua annettu yksilöllisesti.

”Portin henkilö olisi hakenut enemmän töitä jäsenille ja soittanut heidän puolestaan tai lähettänyt postia työnantajille.” (Vastaja 3)

6.5 Jäsenen hyöty hankkeesta

Niin kuin aiemmin tutkimustuloksissa on esitetty, lähes kaikki hankkeeseen osallistuneet jäsenet pystyivät jollain tavalla edistämään omaa työllistymistään. He pääsivät projektin kautta joko osa-aikaiseen tai kokoaikaiseen työhön, työkokeiluun tai vastaavasti uudelleen kouluttautuivat. Kaksi hankkeeseen osallistuneista jäsenistä jatkoivat kesken jääneitä opintojaan yksilöllisen opintosuunnitelman turvin.

Suurin hyöty hankkeesta oli kuntoutujalle, jolla oli selvä näkemys tulevaisuudesta ja halu edistää omaa kuntoutumistaan. Toisaalta tutkimuksessa kävi ilmi, että hankkeesta oli myös hyötyä henkilölle, joka ei ollut kovin aktiivinen aikaisemmin edistämään työllistymistään, mutta joka pääsi hankkeen avulla tukityöhön ja sitä kautta pysyvämmiin kiinni työelämään. Hänelle löytyi siis sairauden jälkeen suunta elämään.

Suurin osa hankkeeseen osallistuneista piti hanketta onnistuneena, ja he kokivat, että siitä oli heille edes jonkinasteista hyötyä tulevaisuuteen. Toisaalta he kuitenkin olisivat toivoneet, että hanke olisi jatkunut pidempään, koska osa hankkeessa olleista oli siinä vain vuoden verran. He kokivat, että hankkeesta ei ollut heille konkreettista hyötyä, muuta kuin työelämän taitojen opettelussa ja niiden lisäämisessä.

Aikaisemmissa tutkimuksissa esimerkiksi Joensuu ja Lindström (2009) toteavat, että pitkäaikaisista hankkeista on suurin hyöty kuntoutujalle, joka on ollut siinä pitkään, jotta oma työllistymispolku voidaan räätälöidä yksilöllisesti. Nyt ongelmana oli se, että hankkeeseen tuli joka vuosi uusiakin jäseniä, jolloin pitkäaikainen tuki jäi saamatta monen kohdalla.

Kokonaisuudessaan hankkeesta kuitenkin oli monelle merkittävää hyötyä ja he pääsivät etenemään työurallaan eteenpäin. Sairaus ei haitannut loppuvaiheessa enää niin paljon kuin aikaisemmin työnhakua. Vaikka monella oli ennakkoluuloja ja pelkotiloja leimautumisesta, hankkeen edetessä ne kuitenkin pienenevät, koska osallistujat saivat itseluottamusta ja huomasivat omat kykynsä.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön pääasiallisena tarkoituksena oli tutkia Suvimäen Klubitalolla toimineen Portti-hankkeen hyötyjä kuntoutujille sekä selvittää kuntoutujien kokemuksia heidän osallistumisestaan hankkeeseen. Tarkoituksena oli myös selvittää, oliko hankkeesta hyötyä siihen osallistuneille jäsenille nimenomaan työllistymisen kannalta ja auttoiko hanke heitä työllistymään.

Opinnäytetyössä pohdittiin myös mielenterveyskuntoutujien asemaa yleisesti työmarkkinoilla ja heidän asemaansa yhteiskunnassa. Työssä pyrittiin myös selvittämään sitä, oliko tämänhetkisessä työlainsäädännössä joitakin olennaisia rajoituksia sille, voivatko mielenterveyskuntoutajat, jotka useasti ovat joko koko- tai osa-aikaeläkkeellä tai muulla työttömyysetuudella, saada työllistämistä edistäviä palveluita tai työllistyä normaaleille työmarkkinoille. Opinnäytetyössä oli keskeisenä tarkoituksena pohtia sitä, onko esimerkiksi eläkepäätöksellä vaikutusta suoraan mielenterveyskuntoutujien työllistymiseen.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että hanke on auttanut kuntoutujia hyvin eri tavoin. Tähän vaikuttivat muun muassa kuntoutujien oma aktiivisuus, työelämänvalmiudet, koulutustausta, motivaatio ja aikaisempi työkokemus sekä omat henkilökohtaiset tavoitteet. Niin kuin tuloksissa esitetään, hanke hyödytti eniten niitä kuntoutujia, jotka olivat olleet hankkeessa pisimpään. Heille saatiin luotua yksilöllinen työllistymispolku. He myös olivat kaikkein motivoituneimpia edistämään omaa työllistymistään.

Opinnäytetyön tuloksista on nähtävissä se, että henkilöt, joilla työelämässä tarvittavat taidot olivat puutteelliset, eivät hyötäneet hankkeesta yhtä paljon kuin jo edistyneemmät kuntoutajat. He kokivat saaneensa hankkeesta hyötyä perusasioiden opetteluun. Tämä selvä jako on huomioitu myös muun muassa Boelliuksen (2010) tutkimuksessa, jossa todettiin, että aikaisemmin työelämässä olleet henkilöt palaavat sinne helpommin, koska heidän työelämäntaitonsa ovat luonnollisesti kehittyneemmät.

Hankkeessa oli selvästi ongelmana kuntoutujien saamat lyhyet työsuhteet. Vaihtelevuus rasitti myös kuntoutujia itseään. Viitaten tuloksiin hankkeessa mukana olevat kuntoutujat sanoivat myös, että Klubitalon työllisyysneuvonta on puutteellista, eivätkä jäsenet sen vuoksi hakeutuneet Portti-hankkeeseen enää esimerkiksi yhden vuoden jälkeen.

Myös perustoimentulon riittävyys passivoi kuntoutujia hakeutumaan hankkeen avulla pidempiaikaiseen työhön. Tämä kuvastaa hyvin muun muassa Saurin (2011) sekä Ihalaisen (2011) lausuntoja siitä, että Suomen perusturva on hyvin passivoiva myös eläkkeen osalta. Vaikka lyhyet työsuhteet olivat ongelma, pidempiaikaisia ei haluttu, koska se olisi heikentänyt perusturvaa ja osaa tuis-ta. Tämän ovat todenneet myös tutkimuksessaan Morings ja Tallberg (2010, 2011). He toteavat, että mielenterveyskuntoutujat ovat halukkaita hakeutu-maan töihin, mutta vain osa-aikaiseen työsuhteeseen, koska kokoaikainen työsuhde toisi useasti heikennyksiä perustoimeentuloon. Toisaalta he myös muistuttavat, että mielenterveyskuntoutujat ovat väestönosa, jota käytetään helposti lyhytaikaisissa työsuhteissa. Opinnäytetyön tutkimus osoittaa, että ne henkilöt, jotka onnellisesti saivat työtä, olivat harvoin saaneet pidempiaikaisen työsuhteen. Kuntoutujat kokivat, että he eivät jaksaneet tai heidän työ-panostaan ei täysin arvostettu. Tämän vuoksi monen hankkeessa olleen työ-suhde jäi lyhyeksi. Kuntoutujat myös kokivat, että mikäli he kertoisivat mielen-terveysongelmistaan, heidät leimattaisiin työyhteisössä. Tämä pelko rajoitti osaltaan myös työnhakua.

Opinnäytetyön kautta tuli myös ilmi, että Klubitalon työllisyysneuvontaa on kehitettävä, mikäli jäsen niin haluaa. Kuntoutujat kokivat selkeästi, että Klubi-talon antama työllisyysneuvonta oli puutteellista tai sitä ei ollut. Puutteellisuus tuli ilmi jo hankkeen aikana, hankevetäjän liian pienenä apuna konkreettisesti työpaikkojen etsinnässä tai otettaessa yhteyttä suoraan työnantajiin. Opinnäy-tetyö osoittaa, että moni koki tämän osittain esteeksi työllistymiselle.

Kuitenkin kokonaisuudessaan hanke on tukenut siinä olleita kuntoutujia hyvin elämänhallinnassa ja vertaisryhmässä, joka koettiin tärkeäksi osaksi koko

hanketta. Moni kuntoutuja tulikin hankkeeseen juuri vertaisryhmän vuoksi. Se koettiin merkitykselliseksi hankkeessa olemisen kannalta.

Niin kuin aiemmin todettiin, opinnäytetyön tulokset kertovat Suvimäen Klubitalon puutteellisesta jäsenten työohjauksesta. Tätä ongelmaa voitaisiin ratkaista opinnäytetyön pohjalta tehdyllä yksilöllisen työllistämisen tuen mallilla. Ongelmana tässäkin kuitenkin ovat jäsenten yksilölliset tarpeet ja tavoitteet. Mallia voisi hyvin käyttää jatkossa, mutta ohjauksessa on huomioitava yksilöllisen tuen tarve eri vaiheissa työnhakuprosessia. Näin ollen opinnäytetyön pohjalta tehtyä mallia voisi kyllä käyttää, mutta siinä olisi huomioitava kuntoutujan yksilölliset tavoitteet ja tarpeet.

Kuntoutujat kokivat selvää tarvetta yksilölliselle tuelle ja työelämänohjaukselle. Kuntoutujien työllistymistä ja näitä tarpeita voitaisiin edistää työllistymismahdollisuuksista tiedottamalla, riittävällä tuella ja ohjauksella sekä kannustavalla ilmapiirin muutoksella. Tällä hetkellä työllistyminen koskettaa vain vähäistä joukkoa Klubitalon jäsenistä, mutta hankkeen päättymisenkin jälkeen näiden Portti-hankkeessa mukana olleiden kuntoutujien työllisyyttä on edistettävä nimenomaan yksilöllisillä keinoilla ja esimerkiksi tavoitekeskusteluilla. Tätä tehdään jo jonkin verran, mutta tutkimuksen perusteella tälle on selvä tarve jatkossakin.

LÄHTEET

Ala-Kauhaluoma, M. 2007. Kymmenen vuotta kehittämistyötä. Euroopan unionin työllistymistä tukevien hankkeiden kansallisen perinnönarviointia. Teoksessa Toimeenpanon ratkaisuja ja arvioinnin haasteita.

Tutkimus uusista työllistymisen tukemisen tavoista. Ala-Kauhaluoma, M. (toim.). Helsinki: Yliopistopaino. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 76/2007, 19-23.

Ala-Kauhaluoma, M. & Kokko, R-L. 2001. Tuettu työllistyminen väylänä avoimille työmarkkinoille – kokemuksia kehittämisprojekteista. Työministeriö. Työpoliittinen aikakauskirja 2/2001.

Ala-Kauhaluoma, M. & Kokko, R-L. 2000. Mä sain sellaisen kipinän. Kokemuksia ja tuloksia mielenterveyskuntoutujien työllistymisen tukemisesta. Kuntoutussäätiö. Helsinki: Yliopistopaino. Kuntoutussäätiön työselosteita 2000/2.

Boellius, S. 2010. Vajaakuntoisten työllistymiskeinoja. Ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala.

Estola, M. & Viitanen, J. 2002. Ohjeita tutkimuksen tekemiseen, opponointiin ja arviointiin. Joensuun yliopiston julkaisuja.

Finlex 2012 Ajantasainen lainsäädäntö. Laki julkisesta työvoimapalvelusta. Asetus 28.12.2012/916. Viitattu 1.5.2014

Gould, R. Härkäpää, K. & Järvikoski, A. 2008. Mielenterveysongelmat ja oikea-aikainen reagointi työeläkekuntoutuksen haasteina. Helsinki: WSOY.

Gould, R. & Nyman, H. 2004. Mielenterveys ja työkyvyttömyyseläkkeet. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otava.

Jauhonen, S. 2001. Teoksessa S. Jauhonen & M. Nikkonen (toim.). Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY, 21–29.

Jauhonen, S. & Nikkonen M. 2001. Teoksessa S. Jauhonen & M. Nikkonen (toim.). Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY, 25.

Joensuu, M. & Lindström, K. 2009. Työhön paluun ennustajat mielenterveyssyistä johtuvilta pitkiltä sairauslomilta. Mielenterveys. Lisänumero 1. Aikakauskirja 21. vuosikerta. Työterveyslaitos. Viitattu 15.3.2014

http://www.ttl.fi/fi/tyo_ja_ihminen/Documents/Tyoja_ihminen_mielenterveys_2007.pdf

Kananen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Kivelä, P., Kolehmainen, J. & Siisiäinen, M. 2007. Työllisyysprojekti toimijaverkkona. Sosiologia. 1/2007, 19-34.

Kontio, S. (2011) Portti hanke Klubitalossa. Klubitaloverkoston vuosijulkaisu nro. 4 / 2011. Viitattu 11.4.2014.

Lehtinen & Korpiaho. 2002. Mielenterveys ja työ: Helsinki WSOY.

Malterud, R. 2008. Labour market system in nordic welfare states. Artikkelijulkaisu mielenterveyslehdessä 4/ 2013. Viitattu 1.2.2014.

Mornings, G. & Talberg, M. 2011. "Psykis Hälsa patienter och resriktioner." Vaasan yliopiston julkaisuja, Vasas universitetet publikationer.

Raitio, E. 2009. Vaajakuntoiset ja työelämä. Kokemuksia työllistymisestä. Turun yliopiston julkaisuja.

Salteva T. 2008 Mielenterveys ja kuntoutuminen. Kuopion yliopiston lääketieteellisen julkaisuja.

Solberg K. 2012. Mentalpatienten's vård och social livet i samhället. Gradututkielma, Åbo Akademin yliopisto.

Valkonen, J., Peltola, U. & Härkäpää, K. 2006. Työtä, tukea ja mielenterveyttä. Kokemuksia mielenterveyskuntoutujien työllistymismalleista. Helsinki: WSOY.

Vuorela, J. 2008. Mielenterveyskuntoutujat ja työelämä. Helsingin yliopiston julkaisuja.

LIITTEET

LIITE 1. Teemahaastattelurunko

